

Koledarček družbe svetega Mohora

za

prestopno leto

1864.

1852

Izdala

družba sv. Mohora.

Z dovoljenjem visokočast. Kerškega knezoškofijstva.

V CELOVCU 1863.

Natisnil Janez Leon.

1825/4

D-102/1966

Prestopno leto 1864.

imá 366 dni in se začne s petkom in končá z nedeljo.

Začetek leta.

Občno in vladno leto se začne v novega leta dan, 1. januarja.
Cerkveno leto se začne 1. adventno nedeljo, 29. novembra.

Godovinsko število za leto 1864.

Zlato število	3	Rimsko število	7
Epakta	XXII	Nedeljska čerka	C B
Sončni krog	25	Letni vladar: Venera.	

Letni časi.

Pomlad se začne 21. marca.	Jesen se začne 23. sept.
Poletje se začne 21. junija.	Zima se začne 22. dec.

Premakljivi prazniki.

Septuagesima 24. januarja.	Binkoštna nedelja 15. maja.
Pepelnica 10. februarja.	Sv. Trojica 22. maja.
Velika noč 27. marca.	Sv. Rešn. Telesa 26. maja.
Križev teden 2., 3. in 4. maja.	1. adventna nedelja 27. nov.
Vnebohod Kristusov 5. maja.	

Kvaterni in drugi posti.

- I. Kvatre, pomladne ali postne 17., 19. in 20. febr.
- II. " letne ali binkoštné 18., 20. in 21. maja.
- III. " jesenske 21., 23. in 24. sept.
- IV. " pozimske ali adventne 14., 16. in 17. dec.

Štiridesdanski post je od pepelnice do velike sabote, t. j. od 10. februarja do 27. marca.

Kvaterni in drugi posti so z † zaznamovani.

Prepovedani dni,

ob katerih se po cesarski postavi ne smejo ne igre, ne plesi, ne druge očitne veselice obhajati:

Na pepelnico. — Na dan Mariinega oznanjenja. — Sv. veliki teden in na veliko noč. — O binkoštih. — Na dan sv. rešnjega Telesa. — Na dan rojstva Marije device. — Na dan vseh Svetnikov. — Tri zadnje dni adventne. — Na sveti dan ali božič.

Znaminja za lunine krajee.

Mlaj		Šip ali luna	
Pervi krajee		Zadni krajee	

Nebeške znaminja.

 Oven	 lev	 strelec	
 bik	 devica		
 dvojčki	 vaga		
 rak	 škorpjon		

Solnce in luna merkne.

V tem letu luna nikdar ne merkne, solnce pa dvakrat, v naših krajih pa ni viditi nobeno merknjenje.

Pervokrat merkne solnce 5. maja, in bo viditi v jugovzhodni Azii, v severni Avstralii in v zahodni Ameriki.

Drugokrat merkne solnce 30. oktobra, in bo viditi v srednji in južni Ameriki in v nekterih delih jugozahodne Azije.

1.

Kdor ne uboga, ga tepe nadloga.

(Poljska pripovedka.)

I.

Skózi loke in trate, polja in lesove, kakor snežni trak, vije se Visla (velika reka na Poljskem). Lepi, sprelepi so njeni bregovi in rodovitni, vsi se zlatijo od pšenice, ali plavfjo od lanú. — Visla veselo pluska, čudi se, hrepení in gleda otožno k nebu s širokim zrcalom, in hití, da bi zaspala daleč... daleč... in senjala tam o čudežih, ki jih je vidila in o kraju, kjer se je rodila. Lepi — sprelepi so ti bregovi Vislini; tukaj vasí z belimi hišami, kakor dekleta v praznični obleki, ogledujejo se v vodi, obdane z zelenimi vertmí, ki so polni brushek in jabelk; tukaj kvišku šterlé skale v čudnih podobah, in po njihovih verhéh se zlatijo križi cerkví, ali si kerhajo stoletja zobé o zidinah pustega grada. — Dalje se bistro valovje igrá na zlatih peščenih tleh, se razprostira po širokem koritu, in polagoma brez skerbi zaspí, gledaje v nebo z oblaki pokrito, ali pa v polno obličje lune, ki plava po nebesni modrini.

Lepa je ta Visla po zimi, ko jej zimski led z debelim oklepom persi pokriva, in spomladi, ko jej spomladno deževje razširi korito. In ko se v zeleno odenejo drevesa, ko se s cvetjem okinča loka, to letí veselo po valovji plavica (flós, pleta) z dervami ali ladja s

soljó; pozneje vozijo žito in plavár, prepevaje okrogle pesmice in upert na veslo, stermí z očesom na bregove, ki se mu čedalje bolj umikajo. Tedaj ob večernem času je videti po Visli, kakó se prezerna megla vseda nad vodo, kako se na nebesu polagoma zvezde užigljejo, in na zemlji se množijo ognji na ladijah, ki plavajo po čistem valovji. V tej veličastni tihoti, katero moti le ploskanje vésel, kedar umolkne okrogla popevka veselega fanta, ali pobožna pesem pohlevnega ribarja, — v tej tihoti pravim, se s celim srcem zapopade lepota sveta in občuti se s celo dušo, da je Bog sosebno taiste povelíchal na zemlji, kterim je dovolil naravnost pečati se s stvarjenjem, kterim je dal majhen kos zemlje, kterim je na polji dovolil delati.

In vendar zakaj je v hišah kmečkih toliko terpljenja in rev — toliko nadlog in solz, toliko žalosti in težav? Zato ker je malo ljubezni Božje, pa veliko strasti; — ker malo dela, želj pa mnogo, ker je bolj uglajena pot v kerčmo kakor v cerkev — ker bolj ponočne muzike mikajo, kakor nedeljske pridige . . . , ker so se lenoba, nevošljivost, kraja, pijanstvo, želja za velikim dobičkom, goljufija globoko vkoreninile v ljudske serca in oglušile vero in vest. — Ker so se pozabile zapovedi Božje in cerkvene, sluša se rado samo lastno poželenje.

Zató je tudi Bog od ljudi obernil očí — in zapustil jih, dokler se sami ne prepričajo — dokler jim lastna skušnja čela ne razorje z gerbami, s snegom las ne pospè . . . pa očí se britkih solz ne natočé. — Tedaj še le stopi pred nje cela gnjusoba njih življenja, gola in strašna — tedaj se z žalostjo in kesanjem ozró nazaj in krenejo spet na pot poboljšanja. — Ali danes, danes gre po stari navadi — brat meri na brata, sin se posmehuje sivim lasém očetovim, hči ne pomaga materi — sosed gleda da krivico storí sosedu, da ga ogoljufa pri prodaji, — staremu se hoče vedno tíciti

v kerčmi, mlademu se toži prijeti za plug in motiko... dekle se lišpa in lišpa; — in tako živi vse brez Boga, brez vere, — vsak dan se mete hujše in hujše, da je vsak dan teže živeti na svetu.

Pa vendar, kako obilno je Bog ljudi obdaril. Dal jim je vsega, kar jih more srečne storiti. Ta vasca na bregu Visle prijetna in krasna, v kateri se ti gubi oko v nezmerni radosti, — kjer zemlja, če se je s plugom dotakneš, rodi bogato, — ta vasca, katero les kot venec okoli in okoli obdaja, in jej noge pere valovje, kaj ni raj zemlji?... Pa zakaj je v njej solza toliko, — zakaj v vsaki hiši žalost in sila?!

Krasen je večer spomladi, večer mesca kresnika. Tu doli se igra valovje, skakaje po kamenčkih, in djal bi, na glas žaluje, da mu oster kamen rani gladko poveršje — tam po drevesih prepevajo slavčki — tam se žito ziblje od sape — in povsod je polno življenja in zvergolenja — povsod toliko gibanje, — tolika skladnost, kajti to vse ti je pod varstvom Božjim.

V hišah, raztresenih ob vodi, sveti se skoz male okenca ogenj z lev, slišati je enolično vertenje ročnih mlinčev; tam popeva hlapec vračaje se skonji z vode, tam dekle z vercem leti na šterno, tam se možje pomenukujejo o domačih rečeh.

Na strani pa pod drobnico (lesniko), na kateri je pribita podoba presvete žalostne matere Bozje v rudečem okvirji, tam stoji mlada deklica, obračaje v rokah cipe višnjevlega prednika (birtoha). Teuka in visoka, kakor breza nadvislanskih bregov, stiska se žalostno pod drobnico in pogosto jej kak tih vzdihljaj uide iz persi. Da le kak šum zasliši iz daleč, ali da veter močneje po listji potegne, tu se ti pri tej priči cela zdergne, rudečica jej lica oblije — ter nasluša in posluša, potem se jej udere iz oči kaka solzica in žalostno spusti glavico na persi. — Kajti nje tukaj ne derži krasna Visla, kajti

ona ne gleda na modro progo, o kateri se zvezde kopljejo, kajti je ni semkaj zvalil slavček, ki v jelševji prepeva — ne prepelica, ki se glasi v žitu — tudi ne šum vetra, ki se z listjem igra: temuč nekaj drugega jo je pripeljalo le-sem — v sercu jej prebiva nemir, in v mislih jo stiska strah.

Zastonj se pred njenimi očmi v raznih barvah preliva Visla, ona ne oberne na njo pogleda — zakaj s celo dušo je zamaknjena na cesto, ki v vas derži. — Zastonj jej nad glavo slavček drobi svoje viže, ona ga ne sliši. — To je deklica, ki čaka svojega Janka, ki mu ima toliko povedati, ki bi tolikanj rada od njega slišala; pa Janka le ni videti; ni čuda, da od časa do časa globoko vzdihne in jej solzica zablisne v očesu.

Janko jej je bil že od otročjih let namenjen; ljubila ga je že davno resnično in serčno. Kajti od let detinskih, ko sta skupaj igrala na paši pri živini, sta si obljubila, da se vzameta in tudi njuni roditelji so bili privolili na to! Pa on zdaj s svatbo, ktere je prej tako težko čakal, od nekega časa vedno odlaga in odlaga. Zato se deklica žalosti in straši. Oh! kakó pač ona Janka rada ima, kakó bi ga rada videla za vselej vselega, vselej srečnega, kako bi mu htela polajšati življenje! — Koliko jej roji sanj po mladi glavici, kolikrat po cele večere le misli in snuje, kako hišo uredí, kako stene čisto pobeli, kako kravice lepo napase, kako si tankega lanú in konopelj za platno pridela. Kako Janku tečne hrane pripravi — in tedaj se jej okó radostno zasveti, smehljej se jej vsede na ustne, in serce začne silnejše biti; kajti prihodnost je pred njo tako lepa — srečna — vesela.

Dolgo je deklica še čakala. Zdaj se pomoli izmed nočne sence gibka podoba Jankova, in prej otožna deklica mu veselo nasproti steče.

„Janko!“ zakliče, pa kmalo ostermi, kajti obličje je bilo Janku čudno nabuhnjeno; oči so se mu ognjene vertele v trepavnicah, in ustne je tergala neka notranja strast.

„Janko, kaj je tebi?!“ popraša in nehoté nazaj odstopí.

„Kaj mi bo tacega! Pusti me pusti!“

„Moj Bog, kaj se je zgodilo!“ zaječí deklina.

„Alenka!“ zareži na njo Janko, „mi dva se ne vzameva sedaj!..“

Alenki pa se uderó s curkom solze iz oči in glavica se jej žalostno pobesi.*

„Mi dva se ne vzameva sedaj, ampak pozneje; jaz nočem rok sebi vezati, jaz nočem delati —“.

„Janko, Janko!“ vsklikne dekle in si zakrije obraz v roke.

„Jaz nočem delati“, pravi spet Janko; priložnost mi je dana, da si lože zaslužim veliko penez, brez truda, brez potú!“

„Kaj ti je hudega?“ popraša ga pohlevno Alenka.

„Kaj je tukaj! Jaz véim, razne reči so na svetu, o katerih pri nas še slišati ni na kmetih! So veselice in dobre volje, za ktere še mi ne vemo ne. — So velike mesta, in v njih polno denarjev; kdor le hoče, more ti obogateti.“

„Janko, saj imaš vendarle dosti zemlje in hišo.“

„Kaj je to, to je malo. — Meni je še danes pravil rujavi Grega, da je v mestu na dan več mogoče zaslužiti, kakor se tu na leto in dan dobiva. Zatorej pojdem; tukaj mi je dolg čas, meni se ne dopada težko delo na polji; pojdem in se vernem v vas bogat, in ondaj bom živel dobro in mirno.“

„In mati tvoja in — —“ pa ni dokončala Alenka; ali Janko je razumel, o čem je htela govoriti.

„Mati vzame si hlapca, ki jej bo na polji delal;

ona sama vé brez mene, kaj ima storiti, ti — ti pa čakaj, saj se vendar le vernem, ter se vzameva.“

Vsaka beseda Jankova je vsekala Alenki skelečo rano v serce, in dolgo ni mogla besede izgovoriti besedice; zakaj vse nade, o katerih je vedno senjala, so se jej podirale in vednile! — Nazadnje reče tiho: „Janko, ti nisi več tisti, ki si bil nekdam!“

„Danes so se vernili s plavice (plete) rujavi Grega in Jernej izpod skale in Matija s Kope; nameril sem se k njim, ko so šli v kerčmo; tam je najprej Jernej ukazal prinesiti žganja, in sedli smo za mizo. — In oni začno pripovedovati, meni se je tēma delala pred očmi, take čudeže so pripovedovali: In tu na kmetih vsak izmed njih toliko, da ni umerl od glada, in tam so si zaslužili toliko! Rujavi Grega je prinesel za svojo babo celo korayde in písano ruto. To še ni vse, še so tam videli sila lepih reči, in tam imeli dobre življenje. Jaz sem jih poslušal pozorno in pridno, ter sklenil, da pojdem ž njimi. Kajti tu mi je delati od svita do mraka, kakor črna živina, tam si lahko zaslužim še več, kar mi bo treba. Revez grem, gospod pridem nazaj.“

„Janko, kaj ti je za to!“ zaječí Alenka,

„Ha! jeli to ni boljše biti bogat, imeti mnogo peněz, tako kakor gospod v gradu! Ves božji dan nimaš delati, pa vendar vsega v obilnosti.“

„Saj vendarle gospod fajmošter govore nam v eno mēr v cerkvi, da sreča ne stoji v denarjih.“

Meni je rujavi Grega pravil, da tam doli za Vislo v mestih, tam ti je življenje! Jaz hočem to viditi, jaz ga hočem vžiti; potem pa se vernem.“

„O Bog moj, tako se midva več ne vzameva!“ —

„On mi je govoril, da se nam tu na kmetih še senjá ne o sreči tamtod in Jernej mu je vse to priterjeval, in začela sta obá, da je ta bedak, kdor v hiši čepí pa obdeluje zemljo; da bi vsak izmed nju, ko bi bil mlad,

za vselej odtod odšel, kajti tu ni vredno življenja gubiti in gruditi zgolj suhi kruh."

"Oh, kako sem nesrečna! Po tih besedah deklica milo zajoče; gori nad njima je slavček spremilo prepeval, dolí pa je Visla ponosno po široki strugi tekla.

"Nikar se ne jokaj! nikar ne plači, jaz pridem gotovo nazaj!"

"Janko! Janko! ti na me pozabiš!"

"Ne, jaz pridem nazaj Alenka! jaz pridem gotovo, morda ne čez dolgo —". Zakaj solze deklečje so mu nekako segle do serca; pristopil je k njej in britkost se mu je polastila serca, — kajti on je bil še le na početku tega pota, na katerem persi olerpnejo za vse, „jaz se vernem v vas, — k tebi, in midva se vzameva — in bodeva srečna."

"Čemu odlašati Janko? — Po kaj ti je iti nekam daleč?! Česa ti še manjka? Imaš skor najlepšo hišo v vasi, imaš zemlje dosti, imaš konje in krave! Grajščak te imá rad, zaslužiti si moreš, kolikor hočeš, tam te pa Bog vé, kaj čaka!"

"Ali tam", seže jej v besedo Janko.

"O tam te more nesreča zadeti — saj vendarle cela vas dobro vé, da Grega in Jernej nepošteno živita, da jima je le v kerčmi dobro, in ti hočeš iti ž njima. Janko oh Janko! imaš mater pri hiši, ti si edini nje sin; ona ne vé, kaj delati brez tebe."

Janko se opre z roko o gruško, ter se globoko zamisli; kajti besede Alenčine so mu segle v serce, in neka čudna žalost in britkost ga je obšla. Ta mladi in jasni glas deklečji omajeval mu je sklep; ta glas, ki ga je stresala tako silna čut, ni mogel ostati brez oglasa.

"Po kaj ti je iskati sreče daleč po svetu; verjemi mi, tam v mestu so ti drugi ljudje, tudi jaz sem že bila ondi z materjo in gledala na vse, ali mene nič ni mikalo, meni se tam nič ni dopadalo. Mi s kmetov, za

nas je le vas; pustimo jim njih življenje in ne bodimo nevošljivi. O ne veruj tega, da bi tam več mogoče bilo zaslužiti, kakor tukaj morda z nepoštenim djanjem. Janko! kaj bi ti hotel na tak način priti do bogastva!

Janko je molčé slušal na zadnje besede, zadergeče nehoté in glavo spusti na persi. Čemu? morda se je bal pogleda deklečjega, morda mu je kaka skrita misel naglo obličje spreletela in hotel jo je zatajiti?

„O ostani, ostani! dolžen si še hvaliti Boga, da ti je dal toliko; ne hodi po svetu za negotovim zaslužkom.“ Glas se je jel Alenki tresti in glava se je nagnila na roko Janku, in oči nje so se zamaknile s celo dušo v njegovo obličje, — kajti ona ga je ljubila — in kedar koga tako čuvstvo prevzame, tedaj mu visoke misli v glavo udarijo, on govori gladko in lepo, kajti takrat nad takim srcem čuvajo angeli ter ga navdihujejo.

„Janko! najina svatba je imela biti skoraj. Bog edini vé, kako te jez ljubim, a ti hočeš mene zapustiti — pa ko tje v svet prideš in pridoboš mnogo! mnogo! kedar postaneš gospod, tedaj se me boš sramoval ter pozabiš na me, in jaz — jaz umerjem brez tebe.“

In zmiraj tiheje je šeptala Alenka, da je bilo že težko slišati nje besede. Slavec se jej je ravno nad glavo na vejo vsedel, in prepeval tako lepo, tako milo, da je tudi Alenka umolknila, da se je tudi Janku solza utrnila. Stala sta tako nekaj časa in od čudnega čuvstva jima je derhtelo serce, in roka je Jankova pritegnila silneje k sebi deklico, in čelo mu se razvedrilo do gladkega, in misel na pot odletela je daleč daleč, kajti taka doba imá ti moč neizrečeno, takih dob ni mnogo v življenju. — to so časi sreče. — Ali v tem trenutji zapoje v nočni tišini moški glas znano plavarsko pesem. Janko jo sliši, zdergne se ves, on potisne od sebe Alenko in berzo steče proti vasi.

Alenka si je lomila roke.

II.

Po cesti nad Vislo gredó opotekaje se trije možjé. Kape stojé jim po strani, telovniki ali lajbiči so odpeti, oči so zalite v kervavo zabuhlem obličji. Od časa do časa spregovoré kako besedo med seboj, ali pa jim uide kaka popevka iz hrapavega grla na očiten dokaz, kaki so to mojstri. Dva sta visoka in plečnata, tretji suh in nizek; videti je kakor dete pri unih dveh.

„Kakšna je to žganjica pri židu“, pravi eden, „z vodo jo meša.“

„Tako se tebi dozdeva Jernej“, pravi drugi, „ker imaš že osmojeno gerlo, kakor pisker pri ognju.“

„Bedak! take ne dajó tam, veš, kjer smo ti stali dva dni zavoljo vetra, ki voziti ni dal, ej tam ti je žganjica! — Kedar človek serkne, to ti jo čutiš; celó v očéh se ti zvezde pokažejo. In tukaj, to ti je kakor voda iz Visle, da samo človeku težavo dela.“

„Res res“, priterdi tretji, in še drago si jo daje plačati, tam pa je dobiš tudi za perišče solí, če jo po zvijači uneseš.“

„Dobro govoriš Matija! tukaj človeka po strani gledajo, celo zaničujejo ga, če se mu ne ljubi ves božji dan krevsati za plugom, ali pa s koso mahati od zore do mraka, ravno tako, kakor bi mu bilo od lakoti umreti brez njive. Kdor hoče, naj le dela, za nas pa še Visla teče in plavcev je treba; mene tedaj nikdo domá ne uderži; naj baba za deco skerbí in polja pospravi, saj mora človek po zimi dosti za pečjo tičati.“

„Mene je moja kregala“, seže mu v besedo Jernej, „da iznova grem na plav; toda kmalo sem se je rešil. Govorila je, da ne vé kaj početi, da je treba hišo popraviti, kajti se podira, skedenj pokriti, in da sama ne

more kaj o žetvi; ako ne ostanem, da me popusti in pojde beračit.“

„Še na to bi gledal; kako pa je tam doli, to ti vse žene delajo, sejejo in mlatijo.“

„Bedasti Grega, misliš, da bom plakal za njo; naj jo pobere, težko breme se mi odvali; ne bo mi godla od svita do mraka. Ker jo delo tako v serce boli, naj pa dela. Po zimi, da le količkaj solnce zaležim, to me goni in goni na mlat; in če v kerčmi le samo eno kupico izpraznim, dobro bi bilo, da se jej še pokažeš ne. In na peneze ti je sam volk, še grošiča ne izpusti iz roke. Ali tudi meni ni vrana možgan izpila; kar s plavi prinesem, tega jej še povohati ne dam; rajši vse židu (judu) odnesem in pri njem naložim.“

„Z mojo“, djal je Grega, „nimam ti križa, prinesem jej koravd ali robec, pa se tolaži in lišpa, in še sama me naganja, da naj grem na plav; če tudi mi bajta že na kup leze, vendar le ne čepim domá; polje sem ti izročil botru, in zdaj si nimam za kaj glave beliti.“

„Da bi le ne bilo tega časa pred novino“, kimaje z glavo pravi Jernej, „bilo bi človeku živeti še dosti dobro; ali gospod nič noče posoditi, kajti pravi, da smo lenuhi, in kmet ne dá in rad nerad. dasiravno človek noče, mora ti delati, mora si iti kaj zaslužiti.“

„Oj ta čas pred novino“, pridjal je Grega. „in tega leta je bil hud; človek se mora preživiti, vzel sem od županovega Janeza tri cekine, in sedaj me opominja za nje, ali mu jih nisem norec verniti; pojdem jutri na plav, pa me ne najde več.“

„Glej, glej, treba je sedaj kaj denarcev nabrati, kajti otroci kričé po kruhu po letu in po zimi.“

„Mene ne bo domú na zimo“, reče Matija, „ostanem kje v mestu. Nagovarjal me je moj prijatelj, ko smo stali v Krakovem, ta ki je vsak krat po pol poliča žganjice na dušek izpil, nagovarjal me je, naj pridem

na zimo k njemu pa mi dela poišče in denarjev. Unkrat mi je kazal polno listnico bankovcev; ko ga uprašam, odkod jih ima, pa je djal, da jih je našel."

"Našel jih je našel! Kaj pa še, ukradel jih je", pristavi Grega, "slišal sem, da so ga ni davno temu iz luknje spustili."

"Ej, jaz bi ti v mestu ne prebil", rekel je Grega, "zakaj človek ti je navajen vasi, in dasi je tudi reva, to ti je vsaj med svojimi, in more se včasih tudi porazgovoriti po večerih v veseli kerčmi."

"Tebi je lahka, ki nimaš hude babe, in tvoja rada v žganjico polukne; ali z mojo se mi je že celo življenje priskutilo."

"Morebiti se to leto kaj denarja nabere", pridal je Gregor čez nekaj časa, "Visla je velika in nekoliko kratov se popeljemo s soljo,"

"Nabere, nabere", odverne z glavo majaje Jernej, "ko bi vsi sami svoji bili na ladji; bolje je voziti žito, kakor sol, kakor je to sedaj."

"In ta prednik *) Valjec, ta se ne dá premakniti kakor skala; ves čas samo na to pazi, da bi kaj soli ne odnesli."

"Že večkrat sem mu govoril", začne spet Matja, "da bi ne gledal tako na pluje blago, da ladja zavoljo peščice soli ne oboža, dasi se tudi kaka petica zasluži; pa še ozmirjal me je zato ter mi žugal, da me rotmanu **) zatoži, in da me, kjerkoli si bodi na suho postavi, če mu le enkrat še o tem besedice zinem."

"Vidite, najde se včasih tak, ki ima pretenko vest in kateri se plujega za žive in mertve ne dotakne; tudi

*) Prednik, najstariši na ladji; on ima na skerbi sol.

**) Rotman (vodnik), glavar čez nekoliko ladij, ki mu je točno znano korito reke.

Valjec je tak; pa kaj mu to pridi, za čevlje mu komaj nosi plav.“

„Huda nam se je ta pot godila; že sem se zarekel, da ne pristopim k njemu, in raji ne grem, kakor da bi bil pod njim.“

„Pa daravno je on pazil“, reče smeje se Grega, „in cele noči prebdel, kakor bi bilo njegovo, vendar le sem s časom izmeknil nekaj funtov. Ta pot ti se vsi samo svoji zberemo, in Luka bode prednik, mi in Janko pa pojdemo ž njim.“

„Janko? ali mislite, da pojde?“ vpraša Grega.

„A kaj ne bi šel“, odgovori Jernej, „on je vedno rad slišal o plavi, in od malega že hrepenel za denarji in žganjico; ž njim bo pravo veselje.“

„Ali ni na ženitvi z Alenko?“

„Mar nisi slišal, kaj je govoril v kerčmi, da mu je dolgčas čepeti na kmetih, da mu se ne ljubi delati: in ko mu začne Matija o mestih pripovedovati, kako so se Janku oči svetile! On pojde gotovo, gotovo pojde.“

„Dobro bi bilo to; on ti je nekako pošten videti, in rotman mu bo zaupal; pa mi ga že predelamo?“

„Šel je od nas k Alenki, ki ga je čakala, in rekel, da se ž njo posloví, in jutri s svitom odpelje se z nami.“

„Ni ti več sedaj pri nas v vasi takih fantov, in dobro smo jo zadeli z Jankom. Naj vzame tudi kaj denarjev seboj, da mu bo laže prebiti.“

„Tudi jez sem na to že mislil“, odgovori hitro Grega, „saj on še k meni pride, ko se od Alenke posloví.“

„Tudi nam je že treba domu, kajti noč ni dolga, zajtro pa brž na pot.“

„No, ostanita zdrava!“ rekel je Jernej.

„Z Bogom!“ odgovori Matija, „le zgodaj vstanita!“ In razidejo se na tri strani.

Grega je zapel plavarsko pesem; na njen glas pa je Janko pobegnil od Alenke.

III.

Pozno je v noč, petelin je po drugokrat zapel; v hiši matere Jankove pa je še luč. Spi že vse, in slavec, truden od petja na vejici dremlje; tudi so potihnile ragljave žaba po kalužah, le stara Marjeta s kronico v rokah še šepeče večerno molitev, ter si otira solze, ki jej od časa do časa oko zalivajo.

Čisto in čedno je po vsej hiši. Vse je lepo v redu, postelja v kotu, miza v sredi s klopčami, ormar med okni, in podobe svetnikov s cveticami in rožami ozaljšane. Kraj hiše je mala kamrica, kjer je postelja Jankova. Marjeta je že visoko v letih; čas jej je že z gerbami čelo razoral in lase s snegom potresel. Vsa sključena vendar še ni nič zgubila od stare čverstosti. Čista jej je peča na glavi, in topla višnjeva suknja na životu. Poznati je na njej, da jej ničesar ne manjka; videti, da revščina in siromaštvo pred novino ne gostuje nikdar v tej hiši.

Vse njeno življenje je podobno življenju marljive bučelice. V [nekoliko besedah se dá popisati pretek toliko let. — Življenja jej ni grenilo nenavadnih pripogodeb in strasti, burij in vihrov. Njeno življenje bilo je enako tihemu potočiču, ki po travniku teče, cvetlice napaja, skrit med travo nevidno dalje šumlja, ter se počasi izgubi. Kaj je njegovo življenje, to je cvetlic uprašati treba, ptičkov, ki pijó njegovo čisto vodo. — Dnevi nje življenja so tekli tako pokojno, kakor solnce ob lepem dnevu spomladanskem, kakor vetrec po klavsovju. Delo in molitev, to jo je vodilo po stezici življenja, téma je bila vedno zvesta; ljubezen do Boga in ljudi, ta jo je krepčala na dolgi dolgi poti, in s to

pomočjo je preživela dni jasne in oblačne; včasih se jej je zibal smeh na ustnah, včasih pa jej je trepetala solza v očesu. Na svetu je že tako; stanovitne sreče ni pod solncem, ne sije zmirom jasno solnce, ne terpi zmirom črna noč; veselje in žalost se versti skozi celo življenje.

Tako se tudi mi v našem življenju zdaj smejamo, da bi pozneje jok okusili; jočemo, da bi se pozneje zasmeljali, in od te mešanice solz in smeha, ki prepleta dni našega življenja, od vsega tega ne ostane nič, kakor od oblaka, ki je zginil; le dela, te same preživijo nas vse veke ter pričajo, s čim smo izpolnili to potovanje skozi življenje. Te dela so pa kakor morje brez dna in bregov — vsakdo je dolžen truditi se, da jih izpolni. Bodi si v gradu, bodi si v prosti koči, vsakemu je cilj odkazan, samo da bi ta cilj zapopadel, in ga tudi z božjo pomočjo dosegel.

Tudi v tihi, mali vasci, v ubogi hišici je veliko truda in dela, tudi tam se je treba vojskovati in čelo orati z gerbami; tudi tam vlažijo po gostem solze naše trepavnice. Tudi v taki ubogi hišici, je Bog zapal človeku cilj velik, dasiravno se ne zdi nobene važnosti. — Delo na polju, delo žuljavo in težko, to je veliko breme, napertano na pleča človeku. In ženska v ubogi hiši! — kako velik je nje poklic kot zakonske tovaršice, matere in gospodinje, — ker ona sama mora streči z lastnimi rokami tem svetim dolžnostim. — Kak je to velik, zlahaten, visok cilj življenja, ali ž ljubeznijo in udanostjo sladiti težko delo temu, s katerim jo je usoda združila, otirati mu pot s čela, ki mu teče pri težavnem delu za kosec kruha, s katerim otročiče redi; ali biti pri hiši ta angelj varuh, ki odriva ostro kamenje s stezice življenja — ali nad zibelko sklenjena detice z lastnimi persi ogrevati in dojiti, in pozneje iz lastnega serce prelivati v njegovo serce strah Božji, ljubezen

do bližnjih, stud nad grehom pa radost nad krepostjo, po kateri poti je hodila celo svoje življenje.

O zares! — žena uboge hiše, tebi je še svet poklic ženin, z ničimur ni skažen, z ničimur popačen; ti se še nisi na mali kmetiji pod slamnato streho odrekla dolžnostim, v ktere te je Bog postavil. Ti si še prava mati, tovaršica verna, delavna gospodinja, angelj vsej hiši. — O marljivo in verno spolnuj te tihe kreposti, kajti na njih stoji cela prihodnjost! In če tudi bolečina in terpljenje pritisne, če ti tudi delo dlani utruji, daruj to s poninožstjo Temu, kateri je terpel za nas, in kateri nas ni le zavoljo veselja na ta svet postavil.

Marjeta je bila tak angelj varuh svoji hiši. Sirota je vzela ubogega ribiča. Mala hišica, v kateri je bila čistota vsa lepotija, ena kravica, to je bilo vse, kar je zamogla. — Toda v njej sami je bil skrit zaklad veči, kakor vsi zakladi svetá: dobro, žlahtno in ljubeče serce, — strah Božji, ljubezen do vseh ljudi, veselje do dela in reda. — Pa ali je to malo? o ne! Za izpolnjevanje dolžnosti je čutila plačilo v lastni vesti; za premnogi trud jej je slajšalo življenje moževa ljubezen in smehljanje malega Janka, ki jej je iz zibelke podajal ročice.

Nad njih ubogo hišico, v kateri ste bile ljubezen in delavnost, je počivala tudi milost Božja. Ni odšel od vrat te hiše ubožec brez darú, nesrečnik brez tolažbe; delila sta, kar sta imela: lepe besede in kruh. In množila se je obilnost, žito je bersneje na polju raslo, seče so skor polegale trave, kravica je prišla za kravico v hlev in od leta do leta je bilo več imetka; uboga hišica je postala zamožna hiša.

Leta so hitro minule; življenje jima je teklo veselo in srečno. Ali tudi tem, ki jih je Bog izvolil na zemlji, da si jim je tudi ostro ternje v cvetlice premenjal, vendarle ni iztrebil popolnoma osata in gloga s poti; tudi nad Marjeto so prišli dnevi žalosti in tuge:

mož jo je po kratki bolezni zapustil samo na svetu z nedoraslim Jankom.

In Janko je dostikrat solze spravil na oko materno, — zastonj si je prizadevala s prošnjo in grožnjo pripeljati ga na pravi pot; vse besede so bile bob v steno.

IV.

Od let najmlajših svojeglav in prederzen Janko je samo to premišljeval, kako komu ponagajati ali skodo prizadjeti. Ko je pa prišla nedelja, in so godci zagodli v kerčmi, Janka z ničimur ni bilo moč uderžati domá; vse noči prepleše, in da si ravno fantalin, pogosto žganjice pokuša. Naj samo zagleda pri katerem fantu ali iz tanjega platná srajco, ali sukno lepše obšito, ali pas gostejše okovan s kolesci, ali bolj rudečo ruto za vratom, ali nov klobuk, to mu zavist ni več dala noči mirno prespati. — In kako težko ga je bilo pripraviti k delu! Če je odšel ven s plugom na polje, popustil je večkrat konje in legel v kako senco počivat. Če je šel kosit ali žet, bilo mu je vse eno, ali žito iz klasja letí ali pretí burja travniku, in ko je jelo solnce prikakati malo bolj, berž jo je potegnil domú.

Pogosto je žalovala Marjeta nad njim in ga prosila; ali s časom ne porajta več njenih prošinj, pozneje ti je tudi zarežal pogosto na njo, ter z grenko besedo ranil serce materino.

Dasiravno je bil Janko zlo termoglav in nevbogljiv, vendarle ga je ljubila Marjeta bolj ko svoje življenje. Ljubila ga je, da si ravno jej je mnogokrat solz nagnal v oko; ljubila ga je, da ravno jej je dan na dan s kakim djanjem ranil serce; ljubila ga je —, kajti bila je žena, bila je njegova mati.

Tudi danes, dasiravno spanje skup vleče zgerbéle trepavnice, z molitvijo in solzami podí ga od sebe, kajti nekak notranji nepokoj jo straši in muči, neko bitko predcutlje grize jej serce. — Pozno je že, Janka pa še ni; ne derží ga ples od doma, torej jej černe misli rojijo po glavi. — Že kake trikrat je šla pred vrata gledat; ali tiho je na vasi, le kak pes prebujen zalaja časih, ali o Janku ni bilo duha ne sluha. Operla je glavo o dlani, in gledaje v tlečo žerjavico na levi, poskuša sama sebe potolažiti; toda kaj se je v sercu godilo, to le solza od časa do časa razodene in tih vzdihljej; to vidi le Bog in njen angel varh.

Janko je med tem vstajal s klopi v bajti Gregovi in opotekaje se pobiral na pot.

„Ne zabi vzeti peněz s seboj“, rekel je Grega, spremljaje ga do vrat.

„No — že vzamem — mora dati! — Kaj, mar nisem njen sin — He!“

„Dobro govoriš, Janko; tvoja mati ima denarja dosti; ko bi ti dobrovoljno ne htela dati, — to veš, saj nisi več dete.“

„Ho! ho! jaz znam v skrinji, že sem tje dostikrat pokukal, tam so okrogli beli — ha!“

„Vzemi vse, tam ti se prileže, tam se nam prileže!“ in zasmejal se je Grega.

Toda Janko konca besedi ni več razumel, že se je majal po stezi proti domu. Ko je bil bliže doma, stopa nekako počasneje, in serce mu začne v persih silneje biti; oblak od Gregove žganjice, ki mu je pamet in misli mešala, zgubljeval se je bolj in bolj. Zakaj? — Dasiravno od let najmlajših k hudemu nagnjen, dasiravno je danes sklenil zapustiti mater in dom, bil je vendar le še mlad, vest se mu začne buditi in šeptati strašne besede; ni je bilo mogoče ne zadušiti, ne vpokojiti; v enomer je v

persih se glasila, djal bi kakor veter o burji, djal bi kakor šum slapú v reki brez konca in kraja.

Kolikorkrat se je Janko ozerl okoli sebe, zdelo se mu je, da je nekdo za njim ponavljal te besede, in ni vedel siromak, da si jih je sam govoril. In pot mu začne s curkoma vlijati s čela, merzla groza ga obhaja po vsem životu. Ko pa pride do doma in ugleda luč, ki je žalostno berlela skoz okna, zastane mu kri v sercu, in komaj je mogel stati na nogah; prileze do okna in plašno pogleda v izbo.

Marjeta si je v tem trenutku z rokavom oterla solzo, ki jej je ušla izpod sivih vejic. Zdergnil se je Janko in nehoté je blede obličje pritisnil k sipi in z očmi požiral bolečo podobo matere. — Gledal je trenutek eden in drugi — v sercu se začne hud boj. — Pred oči so mu stopila leta otroške mladosti, ko je še v zibelki gledal nad seboj smehljajoče obličje matere, ki ga je z ljubkanjem zbujala; zdaj pa je to obličje, ranjeno od britkosti, stalo pred njim, kakor strašna prikazen. Za njeno ljubezen jej s solzami plačuje.

Kdo je malo dete naj prej skerbno učil nožice rabiti, kdo ga je molitve naučil, kdo ni v boleznih celih noči prespal zavoljo njega, kdo — in kupoma so mu begale podobe (spomini) po glavi; in v vsaki podobi mamica kot angel dobrote vse zanj dela, vse zanj daruje in on?! V tem trenutku ugasne plamenček na levi, in črna noč nastane v izbici. — Janko se v drugič zdergne in odskoči od okna. Dergne se po čelu z rokami, kakor bi bil hotel kako pošast odpoditi od sebe. In kaj stori?

Tiho odpre vežna vrata; in še tiheje se dotekne z roko hisnih dveri, ali ni imel dosti moči, da bi jih bil odperl.

„Janko! ali si to ti!“ popraša Marjeta stojé na pragu.

„Kaj še ne spite mati?“ odverne Janko, in glas se mu trese, da ga sam ne pozna.

„Ti se tak pozno vračaš domú!“ V teh malih besedah bila je cela bolest njene duše, ta je bil celi očitek, ki ga je zamogla za toliko urami terpljenja in žalosti, za toliko strahom in solzami. Tako se kregati ume samo mati — kajti samo mati ume tako hitro odpuščati.

„Jez — jez nisem mogel pred priti, ali zakaj vi ne spite?“

„Janko! ker tebe ni v hiši, jaz spati ne morem, meni se v eno mer dozdeva, da te je kaka nesreča zadela, kajti danes vendarle ni godcev v kerčmi, zatorej —“

„I kaj pa? ali mi ni prosto iti, kamor mi se poljubi“, seže jej serdito Janko v besedo, kajti krotke in mile besede materine so mu vsak čas silneje budile žal v sercu, zato je željno iskal kakoršnega izgovora, „ali mene hočete zmirom deržati na vajeti, kakor dete. Inam že svojo pamet in vem, kaj delam.“

Skercilo se je serce ubogi Marjeti; le glavo je nagnila, le solza se jej je uderla iz očesa.

„Že dosti sem se načepél doma, cela vas se mi posmehuje, vsak fant s perstom name kaže, da sem zapečnjak, in da z menoj delate, kar vam koli na misel pride. — Ali tega je dosti, tudi jez bom znal živeti za-se.“

„Janko“, odverne Marjeta, „ali ti jez branim česa? Janko, zakaj se ti serdiš na me, kaj sem ti storila?“

„Ker mi mirú ne daste. Kaj vam je za me? in danes, čemu se pa spat niste ulegli?“

Marjeta vstane polagoma s klopi in poklekne pred posteljo. — Janko oberne od nje oči — in serce? serce razširi se od boli in bil bi padel pred njo na kolena in roke s solzami oblil ali v glavi so mu bučale

obljube rjavega Grega, in pred očmi mu je bila nekaka zemlja, kjer le sreča cveti. Ne gane se z mesta, ampak le dodá sirovo: „Zadnjikrat že na me čakate, od danes bote mirno spali; jutri o svitu pojdem na plav.“

Zgruzne se mati pri teh besedah in molkel stok se jej izdere iz persi. „Janko, Janko!“ zakliče čez nekaj časa in hoče vstati, ali moči jej je zmanjkalo.

„Pojdem na plav, tukaj mi je dolg čas doma, tam je vse boljše življenje.“

„Janko! ti mene ne ljubiš!“ zavpila je žalostno Marjeta. — Janko ni zapopadel pomena teh besed maternih; zakaj ko bi bil znal brati to celo boleost, obup njene duše, to ljubezen, vse, kar je v nje sercu igralo, oh gotovo, on ne bi bil imel toliko moči, da bi jo zapustil.

„Pojdem, velím vam; kajti tu na kmetih le gubím svoje leta, in ničesar si ne zaslužim, tam si denarjev nabere in kaj dobrega okusim. Saj gre vendar marsikter fant na plav, in čudnih reči pripoveduje, zakaj bi tudi jez ne šel?“

„Ali tam te more nesreča zadeti?! Kaj jez počnem brez tebe?!“

„Bote že znali kaj početi“, odgovorí merzlo Janko. Na te besede se strese Marjeta, oberne oči na žalostno mater Božjo, ki je visela nad njeno posteljo, in tiha molitev jej kipí iz ust in solze iz oči. Sveta ti je to bila molitev matere za nehvaležnega sinú.

Čez nekaj časa se polagoma vzdigne, otare si oči in začne govoriti, ali z glasom tako tihim, da je bilo videti, da jej je vsaka beseda tergala serce: „Janko usmili se mene! ne hodi, ne zapuščaj mené na stare leta. Zakaj hočeš sreče iskati daleč od doma? Povej, kaj ti manjka?“

Janko se odmakne od nje in odgovorí: „Vi pra-

šate, česa mi manjka? O, Grega vam je treba poslušati, kakošno je drugod življenje!"

"Jaz ti vse storim, kar boš le hotel! ali mene ne zapuščaj! — kajti jez nimam nikogar na svetu zunaj tebe, ti si mi vse. — Janko usmili se stare matere, in Bog ti poverne." — In pokleknila je pred-nj stara Marjeta, stegaje moleče roke k njemu. Janko med tem odide k oknu, pogleda na rumeno zoro, ki je zdaleč napovedovala mlado jutro, in spazil je v mraku Vislo in na-nji dve ladji, ki sta se zibale zaspano pri bregu.

"Janko! ti ostaneš! kaj ne?"
 Toda Janko je gledal na ladje, na Vislo, in ni odgovoril besedice.

Skerči se od bolesti serce materi, vstane drugi pot ter reče z resnim glasom, v katerem si prizadeva notranjo bolečino skriti:

"Idi torej, kedar ti ni dobro domá, kedar ti je pretežko delo na polju, ker ti je k sreči treba več, kakor ti more dati stara mati, ki te je vzgojila. Idi torej tje, kamor te vlečejo zli ljudje in zli nagovori. — Janko, jez te blagoslovljam, da si me tudi zapuščaš na stare leta; morda, kedar se verneš, mene več ne najdeš! torej pomni na moje zadnje besede. — Tebi se zdí, da je mogoče živeti na svetu brez dela in trudov, da je mogoče veliko zaslužiti brez teže, ti misliš, da je kaka sreča vekša od te, ki te čaka na kmetih in doma. Janko, Bog le delu daje svoj blagoslov ter strašno kaznuje greh. — Idi, zli ljudje so ti to nakvasili, ti pa jim verjameš. Ti si sin poljedelca; Bog je hotel, da bi bil kmet, in zemljo obdeloval, pa tebi se hoče nekaj drugega; naj ti tudi tako bode; ali serce tvoje matere že v naprej čuti, da ne najdeš sreče. Bog nas je izvolil na svetu, in nam odločil delo na polju — in greh je, ako se kdo odteguje njegovi volji; tukaj on za nas skerbi, in tukaj nam je dal srečo nad vse sreče. Ne

vem, kaj tebe čaka, ali kodar koli boš hodil Janko, glej vedno biti pošten človek! ne pozabi na delo, ter ne hrepeni nikdar za tujim blagom! — O varuj se hudobije! — Janko, to je vse, kar ti stara mati z blagoslovom daje na pot! — Sedaj — sedaj pa idi! — Ne morem te držati — spoznaj sam — prepričaj se — in kedar se verneš, jez te vselej vesela stisnem na materno serce.“

Pristopila je Marjeta k Janku, in se ga z rokami oklenila okoli vrata; pritisnila mu je glavo na persi, ki so se silno vzdigovala od solz in vzdihov.

Solnce je zablislilo ta hip skozi majhne šipice. Janko se sterga materi iz rok in skoči k durim. Marjeta ga vstavi, gre v skrinjo, vzame iz nje culjico z denarji, ter mu dá, g voreč: „Tebi prav pridejo, meni tukaj ni nič za denarje, pa ne zabi na me!“

V persih je Janku serce tolklo, in komaj se je še zavedel; morda ko bi bila le še eno besedo rekla mati, bil bi ostal, ali Marjeta je skrila britko bolečino v sebi. Ona ga je ljubila, torej se odpovedala lastne sreče, da izpolni njemu željo. — Ali ko Janko odide iz hiše, zmanjka jej moči za toliko zatajitev same sebe; — obupno stori k durim nekoliko stopinj in na pol-pota se opotakne in zgrudi na tla. Edini stok se jej izrije iz persi: „Janko, moje dete!“ Nič več ni bilo slišati, žarek solnca je migljaj nad njeno glavo, v hiši je bilo tiho — samo da se je včasih kak vzdihljaj vzdignil iz persi ubogi materi.

Pri bregu Visle pripravljajo se plavci na pot. Rujavi Grega z Jernejem težke pričakujeta Janka, kterege še ni viditi. Poslužni Žid (Jud) je prinesel žganjice in medu, in za slovo je nekoliko kupic od enega do drugega okoli šlo. — Solnce se je hitro dvigalo na nebu; pa le še ni bilo Janka. Že so mislili odriniti brez njega, kar o tem pride. Lica so mu gorele; po-

skoči na ladjo ter ne pozdravi nikogar. Grega mu vrine kupico v roko; Janko jo brez zavednosti izpije. Odtisne se od brega in hitri val naglo odnese ladjo!

„Janko!“ oglasil se je obupni krič z brega, kjer je zrasla drobnica, in Alenka z rapuščenimi kitami, s stegnjinimi rokavi stermi za ladijo!

Janko gnete serce kar je bilo moč v persih, ter se oberne od deklina. — Črez nekaj časa zgine ladija za neko skalo. Nov svet se mu je razprosterl pred očmi, in veselo je zadonela plavarska pesem.

Alenka! brez glasu — brez solze stala je dolgo, dolgo pod drobnico, stermeč v lepo bistro zercalo berzotekoče Visle.

V.

Tri leta v življenju tihe vasi, v kateri kak važnejši dogodek le redkoma zmenja enolično verigo dni posvečenih delu in trdom: — tri leta v tihi vasi, to je samo eden dan — dan, ki budí s svtom, z delom izpolnjen, zvečer daje počitek in sladko spanje. Tri leta v tihi vasi, to je nekaj gomil več na grobišči, bajte bolj počernele, lipe nekaj više, sicer pa vse, kakor je bilo.

Črez tri leta neko hladno megleno jutro v jeseni se giblje po cesti iz mesta mlad možak. Obleka mu je raztergana in uboga; obličje mu je shujšalo in zgerbančeno. Rudečino je zamenila bolehná bledost, in upadle oči očitno pričajo, da se je dosti terpljenja vpletlo v njegovo življenje. Gerjača v rokah, s katero od časa do časa pokrepljuje oslabele moči, mu je dajala beraško podobo, in res potuje že nekaj dni samo o sprošenem kruhu. Ko se s hribca pred njegovim očesom cdpre sprelep razgled na celo vas, in Vislo in lesove. Ko sred megle zapazi slamnate strehe hiš in beli stolpič

cerkvice, in stare smereke na grobišči, in drobnico nad reko — postojí memovoljno; iz oči se mu uderó solze in serce mu začne bíti, kakor bi mu hotlo počiti od ginjenja. — Nagnil se je k tlam, pripognil je kolena in ni mogel zadržati glasnega ihtenja, ki mu je vrelo iz bolečih persi. — „Ali sta še žive!“ zavpije čez nekaj časa, in poskoči na noge in jame teči hitro proti vasi; — toda kolikor bliže je bil cilju, s tem počasneje je korakal; — obličje je vsak čas bolj bledelo, in usta so šeptale neprenehoma: „Moj Bog, moj Bog! ako le živita!“

Pot je peljala mimo cerkve in grobišča. Cerkev je čista kakor beli golobček. Sede sred zelenih lip; ali grobišče ne daleč od onod budí mu žalostne občutke v sercu. Zaraščeni so s plevelom grobovi, poderti plotovi, brez križev gomile, in vrata na pol odperté so visele k tlam; povsod je bilo videti, da nobena skerbna roka ne pazi na ta zadnji stan ljudski.

Pred vrati sta klečala dva kmeta gologlava v molitvi za ranjke! — Tudi naš možak poklekne zraven njih, nagne čelo, in ko se jameta kmeta spravljati dalje, pozdravi ju: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

„Na veke“, odgovori in še prestavi: „Ne sramuješ se beračiti? Tako si še mlad in že o palici hodiš, kakor da ne bi bilo dela dosti na svetu.“

„Jaz iščem dela“, odverne ponižno.

„Kdor hoče služiti, najde si dela povsod; ti — mlad in zdrav — iščeš zaslužka. Ako ne znaš na polju delati, pa pojdi k našemu fajmostru, pred mescem je umerl grobar in ni še na njegovem mestu doslej nikogar. — Saj se ne boš brez dela okoli vlačil in Boga žalil. — Imel boš hišico, občina te žíví, gospod fajmošter pa še priveržejo kaj v denarjih.“

Dokler je govoril kmet, imel je mladi berač glavo na persi naklonjeno; videti je bilo, hotel je za nekaj

poprašati — ali neka silnejša čut zaderževala mu je besede.

„Pojdi k fajmoštru in povej, da te je stari Matevž poslal“, dodá kmet odhajaje.

Mladi berač postojí pred vrati pokopališča, in čuti, ki so mu pretresali dušo, odbijajo se mu s čudnim izrazom terpljenja na obličju. — Naposled se vzdigne in zlagoma odide v vas. Toda ne obstojí pred nobeno hišo, in zdaleč se ogiblje ljudém, ki so šli na polje, dokler ne pride na breg Visle.

Hiša Marjetina stala je ne daleč od reke; k njej se naverne mladi berač. — Ali kakor je bila pred tremi leti skerbno opravljena, tako je danes videti vsa zanemarjena in pusta. Popred je bilo čisto in snažno pred hišo; na vertu (trebljeno drevje, plotovi lepo v dobrem stanu; danes hobota divji plevel povsod svobodno, in skoz poderte in strohnele plotí zahaja živina na vert ter lomí mlade cepljenice. Pognjila je slama na strehi, in eden nalomljen tram se je nagnil črez mala okenca ter jih zaslanja do polovice.

Grobna tišina je kraljevala po celi hiši, nikjer sledú življenja. — Zaklenjene so duri in okna, še pes ne zalaja, plašna kokoš ne išče zerna, bela goska ne ščiplje travice, celo ptičice se zdí da ne popevajo po drevesih. Po celi hiši je hladno in temno kakor na grobju, da gledavcu žal in britkost stiska serce in oblada dušo, kajti že popred čuti, da je šla nesreča skozi njo, puščaje za seboj sled neizbrisljiv. — Videti je, da je tudi berača obvezelo to isto predčutje, kajti solze so se mu svetile v očéh. — Ali bilo je še nekaj večega, kar mu je stiskalo dušo; britkejše misli so mu tergale serce, groza ga je obhajala po celem životu, in mertvaška bledost mu je pokrila lica; obhajala ga je britkost tako velika — tak silna, s kakoršno le Bog more obiskati slabo serce človeško. — Prederl je skoz

dračje, ki je obraščalo stezico, in stopil pred hišne vrata. Postoji. Kaj se je tedaj v njem godilo, to je težko povedati, zakaj tako hitro se ne suče lastavica nad jezerom, blisk ne prešine tako hitro oblakov, kakor so njegovo serce prehajali občutki — eden strašnejši od drugega. Nazadnje prime za kljuko in hoče odpreti; ali duri so bile zaperte. Serce mu hoče počiti.

„A kaj hočete v tej bajti?“ popraša mlada ženska, gredoča po cesti z verčem do reke, in ne čakaje odgovora, govori dalje: „Tam nikdo ne prebiva že od lanskega leta, skorej po žetvi, — pa odkod ste vi, dedek?!“

Berač se zgrudi na kolena in obličje zakrije z rokami.

„Gotovo greste na žalostno goro na Božjo pot; zbralo se je tudi sila ljudi iz naše vasi, in jez sama bi tudi imela iti, toda moj mi je zbolel, in otrčk mi nima kdo varovati. Bila sem tega leta v Gomili, a bilo je ljudstva — ali kaj vam je dedek?“

In res, berač je obnemogel, skor nobenega znamenja življenja ni bilo viditi na njem, samo persi so se vzdigovale in kerčevito padale.“

„Napijte se vode, morda vam pomore, ali pa idite z menoj domú.“

„Za pet ran božjih, kaj se je tukaj zgodilo? — kje je Marjeta?“ v obupu popraša berač.

„Povem vam, da je bajta pusta še od lanskega leta; nek gospod z urada je duri zapečatil, streha je zgnjila, plot je po zimi tat raznosil. — Kravi pa, ki ju je vzel stari Valjec, ena ti je cepnila pri teletu, in druga nogo zlomila na paši. Škoda te liske, ni bilo v vasi krave nad njo, in 4 poliče mleka dajala je na enkrat — ali djala sem koj, da iz nje nič ne bo — kajti —“

„Za pet ran Božjih, kje je Marjeta!?“ zopet uprašala berač.

„O bila je to žena, ali na starost se jej nikako ni vedlo na svetu. Mož je umerl — dogojila si je sina, toda jaz sem djala precej, da iz njega ne bo nič, kajti tam ga je bilo samo polno, kjer so godci nadelovali, ali pa tekla žganjica: ali na polje bi ga bil s palico komaj spravil. Enkrat ko ga je moj najel za oranje, Marjeta je imela namreč konje, ti je komaj za pol dne zoral tri ogone; rekla sem prec mojemu, da je škoda penez namemati takega delavca. No vidite, dedek, že je temu tri leta, nagovorijo Janka — Janko mu je namreč bilo ime, da bi šel na plav, na plav pa ti gre le ta, ki delati noče. Ni se dal dolgo prositi, ker ga je tje vabila žganjica in lenoba; in odšel je z rujavim Gregom, z Jernejem, sami lenuhi, eden slabši od drugega. — Govorila sem koj, da ne končajo dobro, kajti rujavi Grega ti je vedno po ptujem gledal. — Začeli so krasti sol, pa to je prišlo na dan, zato so jih pobrali v luknjo, in do dan danes se še nobeden ni povernil. — Ravno včeraj je pravil Andrejec, ki je bil pred enim tednom na ladji, da so dva že izpustili, ali ne vedó katerih, tretji pa ostane še dolgo časa zapert v tamnici. Tako je vselej na svetu tem, ki nepošteno delajo. Ne miluje ti jih nihče vŕvasi, razun Janka, ta je še mlad in morda bi se bil poboljšal. Vrag ga je skušal, pa je vendar le imel doma lepo življenje in bogastva mnogo, šest rali polja, tri krave, konje in vsega, kar je treba pri hiši. Toda njemu se ni hotelo delati. — Ravno se je imel ženiti z Alenko, svakovo hčerjo; imela je biti ob žetvi svatba; ali kakor je odšel, to se je vse poderlo. Plakala je Alenka dolgo in bolehalo, toda jez sem jej govorila, da naj ne žaluje za lenuhom, — pa je tako tudi vzela Matičkovega Franceta té pomladi —“

„In Marjeta?!“ s tibim zamolklim glasom še enkrat popraša berač.

Kakor je Janko odšel na plav, je samo plakala od svita do mraka; prodala je konje, kupil jih je župan iz bližnje vasi, polje je dala v zakup (štant), in hodila le v cerkev. — Dijala sem koj, da je ne bo dolgo, hujšala je dan na dan. — Kakor je prišel glas do vasi, da so tote na plavi pograbili, je Marjeta zares zbolela in ni več vstala iz postelji. — Minulega leta v jeseni so jo pokopali gospod fajmošter; bilo je ljudstva mnogo, vsi so jo ljubili, in sam gospod z grada jej je šel za pogrebom. — Marjeta je celi imetek sporočila Janku, ko se poverne. — Ali kaj vam je vsega tega mar, vi ste bolni ali kaj li?

„Hvala vam mati! to preide!“ odverne berač vstajaje od tal; bled je bil, kakor stena in trepetal na vsem telesu.

„Tudi jez moram iti, doma me čakajo otroci; ostanite zdravi dedek, kedar pojedete po potu, stopite mi v hišo, ni daleč. — Bog je dal kruha in krompirja to leto, najde se ga tudi za vas.“

Odšla je žena, berač še enkrat pogleda na hišo in ne more zadržati joka — zajokal je.

Dolgo dolgo je stal tako na mestu; nazadnje se po sili oberne od hiše in hiti skozi vas, kakor bi za njim gorelo. — Pride mimo zadnje hiše, ter jo zavije po potu, ki je k farovžu peljala. Ravno v veži so sedeli postarni fajmošter, opravlja je iz bukev svoje molitve.

K njim se oberne berač. — „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ reče tiho in se odkrije.

„Na veke“, odgovoré fajmošter, se prekrizajo, in zapró bukve; potem pa poprašajo: „Kaj ti je človek Božji, da si tako bled? kaj se ti je dogodilo?“

„Slišal sem, da nimate grobarja sedaj v vasi“, pravi berač.

„Ni ga — ali kaj?“

„Jaz bi rad ostal — ostal vedno pri grobeh! — O jaz bom pazil nanje — vse bode lepo, kakor na vertu. O vzemite me, častiti gospod.“

„A odkod si ti, človek?“

„Jez sem Janko — sin Marjetin!“

VI.

Tiho in srečno je življenje na kmetih. Vzhajajoče solnce zbudí na delo; in zdajci ptički zažvergolé po drevju, škerjanec moli v oblacih — cvetlice se leskečejo v rosi, ves svet se lepša le za poljedelca. Sedaj razveseljuje z mičnim petjem drobnih ptičev ali s prijetnim šumom zelenega drevja, sedaj straši z burjo, sedaj poživlja z duhom pisanih cvetlic ali pa žalostí z belo odejo snega; kakor da bi učil človeka plakati in smejati se, veseliti se in žalovati. In življenje teče tako prijetno; preide nekaj dni človek po tem potu, pa se odpočije v tej zemlji, ktero je s potom dela močil — čuti jo na persih! — čuti jo na čelu, ko se s srcem združi! — s srcem, ki je bilo za njo samo.

Tiho ti je življenje na kmetih; njegova spreminjava je, djal bi, pot iz hiše na grobje — kjer je križev nekaj in gomil nekaj, in v njih vse, kar človek iz sveta jemlje seboj v uno življenje. Kakor je ta pot kratek na grobje, ki pelje mimo hiš sosednih, mimo polj in travnikov: tako tudi življenje hitro poteka. Še na potovanju v grob jemljejo slovo sosedje in gredo za trugo. Nagibljejo se tudi klasovi za zadnje slovo, s cvetlic pada rosa, djal bi, solza spomina, in drevje zašumí z listjem, kakor da bi zapelo žalostno pesem. In zemlja sprejme človeka, kakor mati dete, kajti jej ni

ptujec; objame ga in zaziblje k večnemu miru. Ta, ki je le od nje živel, ta ki jo je obdelaval, temu ne teži persi ko kamen, s cvetjem mu gomilo krasí, ptičicam ukaže prepevati, rosi biserom enako se svetiti in lesen čern križ razprostre nad gomilo roke, djal bi, da jih k nebu steguje, proseč za dušo tistega, ki počiva pod hladno odejo tihe zemlje.

Ah, kako mora tó biti sladko spati na veke pod grudo rojstne zemlje! Kako je lepo zdaj grobje okoli in okoli obdano z živim plotom iz divjih rož, in med njimi šterlé kvišku smreke in breze z razčesanimi kitami, ktere veter razpihava; kakor matere teh otrok, ki tukaj spijo, bdijo skerbno nad njimi. — Vsaka gomila se lepo loči na zeleni trati; starejše so obraščene s travo, novejše se še černijo od perstí. V sredi pa stoji mala kapelica s p beljenimi stenami, z rudečo streho in s podobami svetnik v. — Eden grob, ne daleč od kapelice, je skerbnejše gleštan mimo vseh drugih. mal plotek iz belega protja lepo spleten obdaja černi križ, ki stoji na sredi, in božje strešice ter beršlín, ki mu noge venčajo. —

Pri tem grobu kleči Janko, dan danes grobar. — Gerbe, te umevne čerke za vsacega človeka, s kterimi ból serca in terpljenje po oblicju besede piše, so mu močno razorale obledelo čelo. Lasje se mu že belijo. Upadla so lica in zgerbančene ustne, na kterih se ziblje neizrečen izraz žalosti in vdanja v voljo božjo. Oči popred polne ognja in življenja, so se globoko vrile v čelo, le dve strugi pričata, da je mnogo premnogo solz izteklo iz njih.

Cela radost njegovega življenja je zdaj trenutek, ki ga prebó na grobu svoje matere, proseč Boga, da bi mu odpustil njegovo nehvaležnost, s ktero je pred časom mater pod zemljo spravil. — Vsak dan — cele ure prekleči, preplače, premoli.

Odkar je domú prišel in postal za grobarja, nihče ni videl smehljeja na njegovih ustnah. Zemljo in hišo je daroval ubogim svoje žlahte, sam pak? — sam se je ves posvetil delu na grobišču. — Našel ga je zanemarjenega, brez plotú, tako da je živina teptala gomile, trava in dračje sta hobotno rasla, komaj je bilo znati, kje človek v večnem spanju počiva po trudih življenja. — Vredoval ga je Janko marljivo od svita do mraka; vedno si ga našel s koso ali pa z lopato pri delu na grobju. Nikdar ga godci ne zvbijo v kerčmo, nikdar ga veselje ne spravi od doma. Odrekel se je vsem veselicam življenja; prezlo se je opeknel in oranil v mladosti, da bi ga še kaj mškati utegnilo!

Ali svoje grobje je ljubil s celim srcem; ono mu je bilo vse na svetu. Vsako drevo je čistil ter mu stregel; cvetlice sadil, in černe križke postavljaj. Toda grob materin je vredeval naj skerbneje in naj lepše. Lože mu je bilo pri sercu, kedar je okoli njega delal, bolje kedar so cvetlice bujno okoli njega cvetle. Zdelo se mu je, da zemlja ne teži tako na persi materi, kedar jo s cvetlicami okinča. — Tudi danes dokončavši delo vsakdanje, poklekne pred malim križkom, in navadna molitev mu vre iz skesanega serca. Toda pri Bogu tam na nebu, da si ravno ene in té iste besede, pa so le večno lepe, nove in mile, kakor te cvetlice, ki po travniku vsake pomladi cvetò, kakor te kaplje rose, ki vsako jutro, kakor sami biserčki k nebu gledajo.

V tem hipu pride po cesti iz vasi jokaje in ječé stara žena. Ruta jej je z glave padla, v neredu je cela nje obleka. To kaže jasno, da jo je neka neprevidena nesreča spravila v ta nenavadni stan.

„Kaj vam je žena?“ popraša grobar vstajaje s tal.

Žena le hujše zajecí in si lomi roke.

„Kaj se je zgodilo, za Boga! povejte?“

„Aj Bog! moj Bog! Oj! kaj jez počnem, jaz nesrečnica!“ ječí v eno mér žena.

„Ali kaj pa je takega? morebiti vam je dete umerlo?“

„O moj Bog! ne dete, ne! — Oj, kaj jaz počnem? — kam se obrnem —“ Ali solz ni bilo v nje očéh, in obličje se je po sili zvijalo v terpljenji.

„Morda Grega?“ papraša Janko.

Kaj jaz s seboj napravim — a tu ti ni ne bajte, ne polja, deca se preganjajo po vasi — in pomerjó od glada — stanovine ni s čim plačati.“

„Tedaj je Grega umerl?“

„Ne umerl, le napil se je! včeraj pri Židu. — Ko se je s plavi vernil, vedno je sedel v kerčmi, meni pa celo nič ni hotel dati; o Bog, moj Bog! Sinoči je zaspal pod plotom, ko je šel domu — pa ni vstal več, in davi je bil višnjev, kakor sliva. O moj Bog! kaj mi je početi, še krajcarja nimamo na domu.“

„Oh! pravičen je Bog na svetu!“ pristavi žalostno in resno grobar, „tako kaznuje lenobo in pijanstvo — tako kaznuje ljudi, ki nepošteno živé“

„Oh, kaj mi je početi! kdo mi pomore, oh! sirota, jez sirota!“

„Tudi mene je Grega speljal na to pot,“ pristavi Janko, odgovarjaje bolj lastnim mislim, kakor ženi, „tudi jaz sem šel za njim, zapustivši pošteno delo — mater in Alenko. — Zapustil sem vse; kajti mikalo me je pohajkovanje in želja lahkega dobička — in neka sreča, o kateri mi je Grega pravil. Zapustil sem vás in vse, kar mi je bilo drago — in šel za njim! Ali Bog je mene kaznil, za grehe moje, za mater, katero sem zapustil, za nje prošnje, katerih nisem slušal, za njene solze, katerih nisem porajtal! Bog me je kaznil, pravične

so njegove sodbe — češčeno bodi njegovo imé — ali ob pravem času je mene vzdržal nad prepadom!"

"Ali kaj jez počnem", zakričí iznova žena in začne spet vtrinjati in žalovati. In Janko nadaljuje sam pri sebi:

"Nisem verjel materi! Menil sem, da se najde sreča vekša, kakor je ta na kmetih. — Popustil sem mater, kterej sem bil edina radost na zemlji; popustil sem Alenko, ktera je mene ljubila! In tam me je čakala strašna skušnja, tu čez mero kazni; mater sem našel v grobu in Alenko! — Bog! Bog moj! svete so tvoje sodbe! — In nič mi ni ostalo na svetu, kakor molitev, da si izprosim odpuščanje od Boga in od matere, ki je v nebesih — in pa to grobje! Pa hvala Bogu na vsem. — Bog bodi mi milostljiv do konca dni!"

"Za kaj trugo kupim!" pravi na novo žena, ko vidi, da je Janko nehal govoriti, in da si je v roke obraz skril. Grobar se zdrami, otre solzo, ki se je zasvetila v očéh, ter reče:

"Pojdite z menoj žena, imam jaz nekaj krajcarjev v hiši, ki sem jih z delom prislužil; nate in kupite Gregu trugo, jaz vam grob izkopljem!"

"Oh! Bog vam poverni!"

"On mi je v življenju mnogo zlega storil, videti je, tako je bila volja Božja! Torej naj mu tudi Bog odpusti tako, kakor sem mu jez odpustil."

Posl. — p —.

2.

Prazna vera.

(Povestica iz kmečkega življenja.)

I.

Kakor drugod, tako je prazna vera tudi med našim prostim ljudstvom žalibog še zelo vkoreninjena. To je znano vsakemu, zato nečem s tem nič novega razklati. Nov izgled pa podajam tû, kako s hudim se poplačujejo tako abotne vraže, in kako se povračajo nasledki na tiste, ki se po nobeni ceni ne dadê prepričati, da ne bi bilo čarovnic na svetu.

Bilo je zimskega dneva dopoldne, ko ste prale dve deklici pri zmerznjenem potoku. Počasi se je gosta merzla megla umikala pred jutrajšnjim solncem, ki je svoje onemogle žarke upiralo v belo s snegom pokrito zemljo, da od bleščobe skoraj ni bilo mogoče pogledati po zmerzli skorji. Perišča so bile v žlebu med homcema, z brinjevimi germi zaraščenima. Potok se je vil komaj seženj širok po žlebu. Ravno preden je bil sneg zapadel, razlila se je bila voda po ozkem travniku in premerznila skozi in skozi, tako da so perice in pastirji, ki so živino semkaj na vodo gonili, s sekiro morali led prebijati. Da so vaški dečki vsako opoldne po ledu čevlje brusili, kazala je dobro uglajena dersalnica, kakor je bil travnik širok. Zraven periluikov, treh gladkih navpik visečih kamnov, raste! je star javor. Bil je prevertan in vašcanke so zvijale mokro obleko pod njim. Pri javorji je bil lesen panj, da so lože keble na glavo devale.

Ko smo se natančneje seznanili s krajem, ozrmo se spet na naše perici. — Perva je kakih dvajset let stara deklica rudečega lica, srednje, čedne rasti in lepega života. Bistro jej oko sije izpod vedrega čela, mladi in stari so djali, da ga ni lepšega dekliča v fari, ko je Slivovčeva Mica. Družica njena je bila ravno v teh letih, samo širjega života in bolj podolga obraza. Bila je hči revnega kmeta in je za deklo služila pri očetu Micinem. Razgovarjale ste se prav živo, pa bolj na tihoma. Nisem mogel zvedeti, kaj ste se menile. Ker pa nisem namenjen, svojim prečastitim bravcem izmišljenih reči kvasiti, ampak golo resnico pripovedovati, torej rajše začnem povest.

Sedaj pride po stermi stezi s hriba tretja ženska s keblom na glavi po vodo. Vendar je bila stara skoro toliko kakor one obé.

„Bog vama daj dobro jutro deklici“, nagovori ju ter postavi svojo posodo pod javor, „vedno ste pa pridne; kakor se vidi, oprale ste že skoro dva škafa perila.“

„Sve pa že tudi dobro uro tukaj, Mara! Zjutraj je bilo še merzlo, da je šlo za nohte, ko sve prišle“, odgovori perva deklica, ki smo jej rekli Mica.

„Zakaj vaju pa ni bilo k sosedovim sinoči na prejo? Ne veste, kako je bilo grozno fletno.“

„No, kaj je bilo novega. Povejte berž!“

„Nekaj, kar se vam ne primeri vsak dan. Stara Polona je prišla.“

„Kaj je pa povedala?“

„Le počaki, da ti povem. Najprvo so jo jeli fantini naganjati, da naj iz kvart prerokuje. Za kraja je tajila, da jih nima pri sebi, ko so jo pa še dekliči jeli prositi, izlekla jih je iz žepa, in vsem po versti srečo prerokovala. Vse so bile zraven, samo tebe ni

bilo. Zato smo jo na zadnje še zate vprašale, kaj meni, kaj je rekla?"

"E, naj reče kar če. Jaz bi bila raje videla, da ne bi bile od mene govorile. Pa kaj je djala?"

"Rekla je, da ne boš imela sreče z Janezom."

Pri teh besedah dekle zarudí in popraša:

"S katerim Janezom?"

"I, lejte si, z Janezom iz Keržišč. Djala je, da si neumna, ki jemlješ tacega berača, ki nima nič razun — — pa lej, ravno sedaj gre semkaj po travniku, le loti se je, boš videla, kaj bo djala."

Res je prišla velika suha ženska po travniku ob potoku navzgor. Bila je silo stara. Lasje so jej bili osiveli in so viseli sem ter tje skuštrano izpod rute po zgerbančenem čelu. Opiraje se na palico iz tršlikovine, stopala je počasi po ozkej gazi in na vsacih deset stopinj je malo postala, da se je odkašljala in oddihnila.

"Joj mene! blagor vam, ki ste mlade in terdne", jela je stara Polona izdihovati, dospevši do panja pod javor, "to pa človeku ne dá dihati: kar sapa mi zastaja."

Pri teh besedah jo je spet popadlo, da bi bil človek menil, pljuča se ji bodo raztergale.

"Jaz sem bila šla malo na Kozjek k Jeri", poprime spet besedo, "pa bi skoro na potu ostala. Res je, staremu človeku družega ni pričakovati, ko smerti."

"Komaj še živite, pa še ljudi obirate", seže jej Mica v besedo.

Po sreči je bila starka malo gluha, da ni prec razumela, kaj je deklica rekla. Zato izdihne tri ali štiri pote in jame spet:

"Kaj si rekla? Še enkrat povedi, pa moraš glasneje govoriti; jaz sem nekaj oglušéla od zadnje spomladi.

Ne vem, kaj bode, če ne bom več slišala. Vse sem že poskusila, pa vse nič ne pomaga."

"Meni je malo mar vaših zadev!" pravi Mica, in jeza jej je porudečila lica, „jaz pravim, da vi mene pri miru pustite pri ljudéh; vam tega nič ni mar, kaj bo z menoj, saj bom jaz sama odgovor dajala zase, vi pa zase. Sedaj se pa le spravite od nas, copernic ni treba na naši vodi."

Starka se vzdigne. Jezno so se bliščale njene majhne oči. Svojo koščeno oslabeledo roko vzdigne rekši: „Kaj? ti boš mene proč gonila. I, lej je smerkovke lej! Stare ljudi se uči spoštovati. Malo govori, pa poslušaj, kaj pravijo. Jaz sem že preveč skusila po svetu, kakor da bi me take —"

„Še enkrat mi tako recite, pa bote videli, kdo sem", lej jezno dekletke prestriže besedo.

Starka prime svojo teršlikovko, pa kakor bi se bila pomislila, da ni več dvajset let stara, ampak da jej je že davno odklenkalo, napotí se godernjaje veliko nagleje, ko je bila prišla. Dospevši na hrib, se oberne nazaj in govóri s hripavim in povzdignjenim glasom:

„Le počakaj gizdavka, ne bo se ti dobro godilo na zemlji ne, ker še starim ljudém mirú ne daješ, zato te bo — konec pred kó mene, čeravno mi očitaš, da sem stara. Le stoj!"

Rekši mislila je starka najberž deklico malo ostrašiti, da bi se zmaščevala nad njo. Njene besede pa so čudno pretresle perice na potoku, tim bolj ker so natihoma vendar menile, da je čaravnica. Meta je tiho djala nalit škaf na glavo in odšla proti domu, kajti javalne jo je pekla vest, da je ona sama vsega kriva, ako bode Polona Mici kaj naredila. Mar ne bi bila povedala! Za terdno si je namenila, od sedaj nikoli več pošť ne raznašati. — Mica je tudi utihnila. Kesala se je, da ni bila tiho. Pa kaj, kolikokrat se je že kdo

kesal, ko je bilo prepozno. Da me pa kdo napek ne razumi, naj povem, da se ni kesala, ker je starko razžalila, zato ker je bila stara, ampak gola prazna vera, da utegne copernica biti, jo je strašila.

Polona je kašljala proti domu, vedno s seboj mermraje, da so mladi ljudje dandanašnji prederzni, poradni in nesramni.

II.

Odstranjena od vasi, tik hoste, stala je iz protja spletena in z ilovico, namešano z pezdijem in peskom, nametana bajtica. Na gorenji strani, to je zraven hoste, naslanjala se je na jarek. Iz slamnate strehe so gledale že na več krajih prekle iz mahu in treska, ki se je bil po na pol gnjili bajti obilo zasejal. V sredi strehe je bila velika luknja, katero je bila še spomlad lesica naredila, da je zadnjo kokoš zadavila. Sneg je bil potem razkopano slamo na tla potegnil, in burja je brila skozi izbo in vežo. Videlo se je, da nima kdo popravljati. Prec za bajto so ležali pičli ostanki nekdanjega plota. Sedaj pa so bili zdolbeni stebri in hrastove rogovile s snegom zametane. Na severnem konci so stali trije kozolčevi stebri. Vendar rante so bile že segnjile in podstrešek je še vlanska sapa raznesla na vse štiri vetrove.

To je bilo selišče stare Polone.

Polona je bila stara ko zemlja, kakor so djali kmetje v okolici. Nihče ni pomnil njenega rojstva. Pa ko bi bila tudi mlaja, ne bi ga bil mogel nobeden pomniti, kajti rodila se je, Bog vedi kje. Njeni predniki so bili prišli iz Ogerskega, in pravijo celo, da so bili ciganske rodovine. Naselili so se v tem kraji, toda domačini so se strahoma ogibali temnookih in zapertih ptujcev, ki so prav samošno živeli. Sosedje so celo

hoteli vedeti, da so peklenščeku zapisani, ker niso skorej nič počeli, pa so vendar dobro živeli. Zatorej so pa, kedar je bilo na polji kaj ukradenega, vselej „cigana“ obdelžili, čeravno ga ni nikdar nihče videl na ptujem polji. Bogatini so sejali spomladi kake kraje več papeške repe, rekši: to bode pa za cigana.

Polona je bila zadnji odraslik te rodbine. Počasi se je nekaj bolj pozabljevalo, da je prišla v deželo in privadile so se je babice vzlasti urnih jezikov, ene pa so jo zmirom le od strani pogledovale, češ, da zna storiti, da prešič noče jesti, da imá krava rudeče mleko, da kokoši jenjajo nesti, in tako dalje celo versto vraž.

Starka sopiha tega dne proti svoji kolibi. Mačka jo je že od daleč čutila, kajti skočila je izpod strehe po oglu na tvalo, zavila rep po konci, herbet zakrivila in se je motala gerčé starki pod nogami.

„Pojdi mi s poti mucka pojdi“, nagovorila jo je starka, „ti ljuba moja živalca. Ti me imaš gotovo najraje na svetu. Zató ti ne bodo pa tudi ljudje po moji smerti ene grize privoščili — in vi gerdi ljudjé — pa nič ne maraj mucka, bodeš šla pa v hosto, pa na njive miške lovit; vsaj tega ti ne bodo branili.“

Kakor bi bila mačka tolažbo starice razumela, tako se jej je umeknila s poti in je zlezla v veliko luknjo pod pragom.

Starka odpehne duri in stopi v bajto.

Znotraj je bilo vse čudno, pusto in brez vsega reda nakopičeno. V kotu je bila velika hrastova ploša, ki jo je za mizo odrivala. Pomaknjena je bila do stene in nak pičene so bile na njej vsake verste posušene in še zelene rože in rastline; tam pa tam je stalo v kaki črepinji ali v zamazenem lončku kako mazilo. Polona je namreč večkrat popotovala po okolici popustivši dom, ter je bernjala, iz kvart prerokovala, in nevednim, lahkovernim ljudém zdravila dajala. Tako si je pridobila

marsikter grošek od ljudi. Čeravno jej niso bližnji sosedje nič verjeli, pa tudi nič dali, dobila je vendar iz družih krajev veliko. Svet je že tak, da le daljno čislá in obrajšta, bližnjega pa ne.

Taka je bila stara Polona, ki so jo sosedje imeli za copernico.

III.

Micin oče, Slivovec, kakor so ga kmetje imenovali, čeravno je bil v kerstnih bukvah za Zajca zapisan, bil je najpremožnejši kmet v celi okolici. Njegove zemlje je bilo še enkrat toliko, kakor kacega družega sosedá; njegovi voli so bili tako debeli, da so ljudjé sploh djali, da komaj iz hleva in v hlev hodijo; brez volov je imel še trinajstero govejih repov pod streho, dobro rejenih, in brihtnega mladega konja v hlevu in zmirom po sedmero prešičev, ki so potegnili vsako jesen sv jih deset centov na ljubljanskem tergu. Sicer so ljudje djali: „E kaj, Slivovec je lahko bogat, saj mu nima kdo ne pojedati, ne zapravljati, ki ima eno samo hčer.“ Pa naj rekó ljudje kar hočejo: Slivovec je bil dober, priden gospodar, ki je znal pridobiti in prihraniti.

Tega ljudje niso pomislili.

Žena mu je bila umerla pol leta potem, ko se je naša Mica rodila. Slivovec, mlad vdovec, hotel se je čez leto in dan spet ženiti, da bi hiša ne bila brez gospodinje. Izbral si je bil za nevesto hčer bogatega vinščeka iz sosednje fare. Naprosi enkrat svojega kerstnega botra, pa vzameta oba vsak svoj plašč in gresta v nedeljo po maši k vinščeku snubit. Bogatin pa je Korletu Slivovcu takole odgovoril: „Veš kaj, ljubi moj snubač, Korle Slivovec, iz te moke ne bo kruha. Moja hči ima osemsto kron gotovega denarja dote, jaz

jih lahko danes ta dan odštejem; tvojega zemljišča je res veliko in dobro je, pa v hlevu nimaš več ko petero glav, poslopje boš mogel kmalo podpirati, da se ti strop na glavo ne podere. Tudi ljudje govore — jaz ne vem, če je res, ali ni res — da si za dve sto kron intabuliran. Ljubi moj! ozri se kam drugam, deklet se ne manjka, ženo povsod lahko dobiš, laže dve ko eno, jaz ti svoje hčere ne morem dati.“

Te besede so pa Slivovca tako zbodle, da je precej jezno odgovoril: „Veste kaj, jaz bom imel trinajstero živine y hlevu, ako bode treba, bom sezidal novo hišo, dolgove bom poplačal, pred ko bodo tri leta pretekle. Vaše hčere pa ne maram od zdajle. Če bom hotel, bom drugo dobil, ki ne bo tako na krajcerje gledala, ko vi z vašo hčerjo.“

Tako za malo se mu je zdelo, da ni nikoli več mislil na ženitev, ampak vdinjal si je dva hlapca in dve dekli, in je sam gospodaril in gospodinil. Preden je preteklo peto leto, ni imel, ne samo nič dolga, timveč marsiktero petico v skrinji ali na posojilu, in trinajstero govedine (v trinajsto število je bil tako zaljubljen, da je štirinajsto telce vselej raje prodal, kakor da bi bilo več ali manj živine pri hiši). Na mestu stare lesene hiše je sezidal novo zidano, tako da jej je ni bilo prilike v vasi.

Mica, njegova hči mu je bila odrastla do lepe, cvetoče device. Ker je bila edina na zemlji, za katero je delal in hranjeval, zato jo je ljubil neizrečeno. Djal je večkrat, da ko bi mu Mico Bog vzel, ne bi prijel za nobeno delo več, ampak bi zapravil vse svoje premoženje. „Za ptuje ljudi se nisem nikdar potil in se nočem, saj se tudi drugi za-me niso.“ Mica je bila pa tudi, kar se tiče domačega, pridna in delavna; očeta je ljubi'a, kakor on njo. Samó — matere jej je manjkalo. Oče jej je dovolil vse, kar si je pozelela, misleč,

saj imam samo, če tej ne storim, kar bi rada, komu bom pa storil.

Štirinajst dni popred, kakor se je to prigodilo, prišel je bil Jernej iz Keržič, mlad pošten, vendar ne bogat kmečki sin, pohlevno očeta Slivovčevega poprašat, če bi mu dali Mico v zakon, in če bi ga vzeli za zeta. Slivovec je pa djal: „Jez te ne prašam, Jernej, če boš prinesel kaj, in koliko boš prinesel dote. Moja Mica bo že imela toliko, in še nekaj več, da bosta lahko živelja. Poznam te, da si priden in pošten fant, zato ti ne rečem nič družega: če je Mici prav, meni je tudi.“

Ker tudi Mica ni imela nič reči zoper to, sklenili so, da gredó pred pustom pismo delat. Tako je bilo pri Slivovčevih.

Slivovec je ravno pri peči sedel, ko je prišla Mica iz perila.

„Pojdi se gret, vem da te zebe“, pravi svoji hčeri, „zdaj je zima; saj še mene skoraj zebe, ki sem v kožuhi in pri peči.“

Čeravno vsa zmerzla se vsede Mica k peči tik očeta, in mu pripoveduje, kaj je djala stara Polona. Oče jo malo osvari, zakaj ni pustila starke pri miru. „Bog vé, pravijo, da je copernica, še ti zna kaj narediti. Zató je bolje, da se človek ogiblje tacega. Naj ljudje govoré, kar hoté, saj nismo nič slaběji zató. Jaz se nisem nikdar zmenil, kaj ljudjé pravijo in govoré o meni, pa sem zmiraj lahko izhajal.“

Tako je mož mešal modre besede z vražami, po svoji previdnosti.

Znano je, da ni dobro iti iz merzlega k vroči peči naravnost. Človek naj hodi in se razhodi, da mraz odjenja. Če gre naravnost iz zime na peč, prigodi se večkrat najhuja nesreča. Če se ti enkrat ni nič zgodilo, lahko se ti drugač pripeti — umerje se le enkrat.

Da je tudi Mici škodovalo, ko je šla iz merzlot naglo na gorko, prepričal se boš, ako bereš dalje.

IV.

Pismo je bilo storjeno; Mica je bila že v drugič na oklicu z Jernejem. Ženin in nevesta sta veselo zidala gradove v oblake, in vsak si je v mislih prihodnjo srečo izmalal. Bili ste dve serci, ktere je Bog, kakor je vsak rekel, prav za vkupaj ustvaril. Svatje so bili že povabljeni, nova skrinja pri mizarju naročena, nov kolovrat je bil hlapec z ljubljanskega starega terga pripeljal, ali da ob enem vse povem: vse je bilo pripravljeno, česar nevesta potrebuje.

Ljudje so tako ravnali, tako načertali si, pa eden, ki more vsako stvar ali dati ali vzeti, Ta jim je zmotal naenkrat vse niti z motovila. Bog je djal v svoji neskončni modrosti: Ne, to bode drugače.

Prec drugi dan po unej prigodbi na perišči, jame Mica toževati, da jo glavo boli. Proti večeru se vleže. Drugi dan je bila zeló zeló bolna, vstati ni mogla. Pošljejo po zdravnika. Pride in veleva, da naj ostane v postelji, kajti bolezen je nevarna. Djalo je, da se je prejšnji dan pregrela.

Neznana skerb se poloti očeta. Kaj mu je pomagalo, da je zdravniku obetal, kolikor bi hotel, da bi mu le hčer rešil od zgodnje smerti.

Zdravnik je pomajal z ramami rekši: „Če je božja volja, se ozdravi; če je pa Bog drugo sklenil, ne moremo ljudje prenarediti. Jaz bodem storil, kar je v moji moči. Vendar resnico vam povem, saj ste mož, jaz mislim, da ne bomo mogli pomagati, in nar boljše storite, če pošljete po duhovna.“ — Odslej, kar je delal in koder je hodil, povsod in zmirom mu je vleklo nekaj persi vkup, ni se mogel bojazni znebiti. Moliti je hotel,

pa le zdihovati je mogel: „Bog vsegamogočni! ne jemlji mi edinega otroka. Vse drugo, kar imam na zemlji mi vzemi, le mojo hčer mi pusti, o Bog!“

Neka misel mu je rojila zmirom po glavi. Misel, kakoršnja le neumna, prazna vera izbuditi more. Kajti Slivovec, kakor je bil sicer pameten in umen mož, verjel je vendar na vse vraže, torej tudi na čarovnice (copernice) tako terdno, kakor na svete reči. Da je tudi Polona čarovnica in skrivaj hudodelna baba, to je verjel, ker so vsi tako govorili. Ta vera se je bila ljudém ukoreninila toliko bolj, ker Polona ni nikoli rekla, da ne bi bilo res, ako jej je v jezi kdo očital, da je hudiču zapisana. Menda se je stari, neumni babi celo ustreglo, da so se je bali in jo imeli kakor žensko, ki zna več kakor hruške peči. Slivovec je tedaj mislil, da je njegovi hčeri bolezen narejena, in Polona jej jo je naredila. Saj mu je pripovedovala hči, da ste se uni dan na perilih pričkale. Precej potlej je pa Mica zbolela. Ali niso to priče, da jih vsaki lahko vidi, djal si je sam pri sebi.

Slivovčevi Mici pa je bilo dan na dan slabeje. Čeravno je prinašal zdravnik iz bližnjega terga vsak dan kakovega leka, ni jej nič odleglo. Poslali so po duhovna, da jej prinesó zadnje tolažilo na pot v večnost.

Tretji dan umerje.

Vsi so stermeli, ko je zapel zvon v vaški podružnici, njeno smert naznanjevaje. Stari ljudjé, ki so že po treh hodili, kimali so z glavo in djali: „E Bog je neskončno čuden. Zdaj je vzal mlado, veselo, pred malo dnevi cvetečo deklico k sebi, nas pa, ki smo se že nasitili življenja, nas noče še. Pa on že ve, kako je prav.“ Drugi pa so stiskali glave in šepetali si med seboj: „Narejeno jej je bilo, narejeno — le verjemite; saj jej je Polona bila napertila.“

Kdo bi morda mislil, da bodem zdaj pripovedoval neizrečeno žalost očetovo, ki je svojo edinico tako ljubil in zdaj tako nagloma zgubil, pa to ne bode takó. Oče ni jokal, ne ječal, ni pulil las, ne pokrival obraza z rokami, — ampak bil je tih, bled, in nekako serpé je gledal v tla. Brez navadne kučme na glavi, stali so mu lasje divje po konci; ni odgovarjal, ako ga je kdo kaj prašal; lazil je iz hiše in v hišo, kakor bolen pes lazi s pobešenim repom okrog poslopij in ne maraje za nikogar, gerči vsakemu naproti, ki ga srečuje. Užil ni nobene stvarce. Vsi so se mu čudili. Družina in znanci so ga nagovarjali, naj se nekoliko okrepeča, naj poskusi malo jesti in piti, naj se udá v božjo voljo. Pa on ni odgovarjal nič, ali pa kaj tacega, da ni nihče nič vedel, kaj blodi.

Samo enkrat se je pokazalo, da ve kaj in kako je okrog njega. Napravile so tovaršice mertvo, kar se je dalo lepó, na mertvaški oder. Sosedje in sosede so hodili po navadi kropit in očenaš molit za ranjce dušo. Prišla je tudi stara Polona. Vse oči so se obernile proti vratom, ko je starka v hišo stopila. Tudi Slivovec se ozre, ki je dozdej slonel pri mizi in se ni zmenil za nikogar. Opazivši starko, zasvetijo se mu oči, kri mu zasede blede lice, roka se mu trese. „Ven ti, copernica, ven, ven, ven!!“ vpije kakor divji. Groza spreletí vse, kar jih je bilo v hiši; narbolj pa še starico samo, ki je kar usta odperete imela, ne vedé, kam bi se djala, ali naprej ali nazaj. Pocuka jo od zadej neka ženska iz vasi rekši natihoma: „Pojte ven, za pet ran božjih, ubil bo vas.“ „Mene ubil? mene?“ strahoma govori Polona, vendar odide naglo, menda se je bala, da se ne bi res zgodilo.

Zatim je spet vse omolknilo. Slivovec ni pregovoril nobene več tisti dan.

Prišel je čas, da so jo pokopavali.

Jokal je bilo njen namenjen ženin, jokale so njene tovaršice in marsikomu drugemu so polile solze lica, — le oče njen je slonel na pokopališčnem zidu, in serpo v tla gledal. Ko so se slišale kepe na deske padati, vzdignil je obraz, pa ga je precej spet pobesil. Gotovo ga je neznano bolelo notri — notri, kjer človek povedati ne more. Ljudje pa, ki ga niso poznali, so djali: „Kakov oče je, da nima ene solze za svojo edino hčer!“

Po dokončanem pogrebu pride Slivovec domú, pa ni šel v hišo, da bi se bil preoblekel in praznično obleko z delavno zamenil, — ampak gre naravnost pred hlev, vzame gnojne vile na ramo in koraka po vertu kar v sneg. Kam gre, ni nikomur povedal. Že pri plotu ga zagleda hlapec. „Kam pa nesete vile, slišite, kam greste?“ vpije za njim. Gospodar se ozre, pa ne reče nobene, se zavrtí čez plot in zgine med drevjem.

V.

Bilo je ravno tisti dan, ko je bil šel grajski lovec v hosto zajca preganjat. Sedel je že dolgo na lesi, ki je ločila njive od gozdov vaških in grajskih. Ker pa pes le ni hotel prignati zajca, jelo se je lovcu Bernardu tožiti.

Da bi si dolg čas pregnal, natlači, kakor vsi naši kmečki očetje, pipico tobaka. Pa kaj, zažgati ni imel s čim, kresila ni imel pri sebi. V tej zadregi se domisli, da je Polonina bajta le kake četert ure od njega. „Šencaj, si misli, zakaj bi si pa po ognja ne šel, gotovo pridem pred nazaj, kakor bo pes zajca prignal; saj je še daleč, kakor se sliši in nekteri dolec bota še preletela.“ In res se je pes slišal daleč tam v gozdu s svojim „čiv, čiv“ za zajcem. Tedaj jo lovec vreže po

snegu proti Polonini koči, ktera je, kakor smo že djali, tik hoste stala.

Starka si je ravno kuhala.

„Bote dali malo ognja?“ upraša je Bernard.

„Kaj? ognja? ali mi bote hišo zažgali? Zato vam ga že ne dam.“

„Ne bilo bi škode, ko bi vam jo prav zažgal. Pa, ali ne vidite, da imam pipo v rokah, tobak bi rad zažgal. Nikar ne oprezovajte, meni se mudi.“

„Še nikoli ni prišel k meni nihče tobaka zažigat. Tukaj vzemite otrinek — pa gledite, da v streho ne pride. Kaj sem htela reči — veste, da so danes pokopali Slivovčevo Mico?“

„Lepa dekle, škoda za njo.“

„Lepa dekle, pa tudi ošabna kakor njen oče, ki me je iz hiše spehal, mene ubogo staro žensko —, gerdoba gerda, da bi ga — jaz ne vem kaj bi rekla — ravno zaslužil je“ — tako je govorila starka najbolj sama sebi, kajti Bernard je ni poslušal, ampak je vergel otrinek v ogenj, ko je tabak zažgal, prijel za prislonjeno puško in odšel po tistem potu, koder je bil prišel.

Bil je že na polovici pota, ko se mu je zdelo, da nekdo ravsa v starkini koči. Sama ni mogla govoriti s seboj, ker glas je bil moški. Mislil se je verniti, pa ravno zdaj se sliši pes že prav blizo. Stara lovčeva strast ga prime bolj ko radovednost. Brez zajca ne grem domú, naj počne baba, kar hoče. Pa ravno, ko je imel zajec priti, zasliši strašen vrisk, da mu je brenčalo po ušesih. Prišlo je od kočice sem. Ni si mogel kaj, da je pozabil na zajca in stekel proti koči po lastnih stopinjah. Vleklo ga je nekaj, sam ni vedel kaj, ko stopi iz hoste, vidi — Slivovca v dolzem prazničnem kožuhu, ko je ravno od kočice šel. Bil je razoglav, lasje so mu bili razmeršeni, obleka razgaljena.

„No, Slivovec, Slivovec, kje si bil? Počakaj!“
 Pa Slivovec ga ni slišal, ali slišati hotel. Nič se ni ozerl.

Ko stopi Bernard v vežo — lasje so mu po konci vstajali. Videl je na tleh staro Polono mrtvo. Triroglate gnojne vile so jej tičale pod persi do ročnika v telesu. Črna kri se je cedila po tleh. Starka je že umirala, kajti vile so bile navstric zadele menda tudi serca. Slivovec jo je bil prebodel, misleč, da je ona naredila hčeri smert. Vse to je naenkrat vedel Bernard.

VI.

Drugo jutro ste se naglo dve novici raznesle po vasi. Urnojezične sosede so si šepetaje pravile že pred solncem na veženem pragu, da sta prišla sinoči, ko je bilo že tema, dva žandarja in sta odpeljala Slivovca pred sodnijo. Drugo novico so si pravile še bolj natihoma in strahoma, namreč da so našli staro Polono prebodeno s triroglatimi vilami. Niso pa pozabile to vse poveličati in olepotičiti po svojem, rekši, da je bila zraven nje metla in mazilo, da je bila tedaj ravno namenjena na Klek med copernice. Obe novici so zvezale v eno: rekle so, da je Slivovec starko ubil.

„To je žalostno, djala je prva soseda, da na en dan iz ene hiše nesó enega mrtvega pokopat, drugega pa peljejo v ječo.“

„Res, človek tega ne razmota; pa že celo, tacega dekleta, kakor je bila Mica. Gotovo je ni bilo, in je ne bo v naši vasi kmalo take. In on, on je bil pošten mož, dober sosed, lej že toliko let sem tukaj, pa se nismo še nikoli nič prepirali.“

„In jaz za terdno verjamem, da je to storila stara copernica — Bog jej bodi milostljiv in jej grehe od-

pusti, saj jih je veliko imela, — jaz sama ne vem, kako sem mogla s tako baburo le enkrat govoriti.“

„I, kaj čemo, če jim nismo dobri tacim ljudém, potlej nam pa škodo delajo, kjer smo si najmanj v svesti. Lani je bila jela k nam zahajati, pa smo jo vsi čisto jako težko gledali. Ko je vidila, da njemu (t. j. možu) ni všeč, ni je bilo več. Pa sem precej poznala, da nam ni prinesla božjega blagoslova k hiši. Izvergla nam je krava, dihur mi je vso jesen jajca izpod gredi p biral, po zimi je lesica streho raztergala in tri pare kokoš odnesla, in prešič še zdaj neče nič kaj rad jesti.“

Še dolgo so si ženske razkladale nadloge, ki jih je zdaj vbita na svetu „nacoprala“, kakor ste mislile. Toda nečemo vsega pogovora zapisati, da bi se ne naveličal brati te vsakdanjosti.

Drugo se pové na kratko. V sodnji so kmalo spoznali, da Slivovec nima pameti — bil je obnoren. In ker se je dalo dokazati, da ko je kervavo delo storil, že ni bil pri pravi pameti, niso ga obsodili, ampak izpustili. Sicer je bil miren, pohleven, ni nikomur nič prizadel, pa tudi govoril ni nič razun s seboj, o svoji hčeri, o njeni ženitvi, da je zmirom menil, da bode kmalo. Tudi ni bil dosti na domu, kjer so njegovi sorodniki (žlahtniki) gospodarili. Hodil je po samotnih krajih, po hosti in po travnikih, s pobešeno glavo, sam sebi odgovarjal in sam sebe spraševal. Smilil se je vsim, ki so ga pred poznali, ali pomagati mu ni nihče mogel.

VII.

Nekdaj ga je bilo zmanjkalo. Nihče ni vedel, kam je prišel. Čez teden dni pa ga najdejo pastirji mertvega pod visocim pečevjem. Menda je taval po noči okoli, in se je prekucnil čez pečine.

Tako sta dva človeka umerla zavoljo prazne vere. Umerla sta žalostne: eden kervave, eden prezgodnje smerti. Čeravno se ne plačujejo vraže zmiraj tako s hudim, vendar je neumno, dostikrat škodljivo, da vzlasti kmečki ljudje na tako abotne reči še sedaj verjeto po naših krajih. Ako jim pameten človek pripoveduje, da vse to ni nič, neverljivo odkimujejo in naštevajo svoje: ta pa ta je to videl, to skusil. Ko bi pa količkaj pomislili, videli bi, da so to le strahljivci videti menili. Pameten človek se ne pečá in ne trosi tacih vraž, ker ve, da so neumne.

J. J. Zavojšček.

3.

Turki na Koroškem.

Že je temu blizo štiri sto let, kar so divji Turki morili po slovenski domovini; pa še vedno živi strah pred njimi v sercu vsega slovenskega ljudstva. Marsiktera pripovedka o njih grozovitnosti živi še dan današnji med Slovenci, tu p navljamo samo dve, da se še dalje razoznanite po slovenskih krajih:

I. Turki v Rožjl.

Strašni povodnji enako, ktera razdere in razmeče vse jezi in opovire, divjali in mandrali so proti koncu 15. stoletja grozovitni Turki po naši dolini. Konje so imeli narobe podkovane. Bilo jih je kot listja in trave. Vsi ljudje so morali svoje hiše popustiti in se v gore in planine umakniti. Kogar so v roke dobili, vsa-

kemu je bilo joj. „Ne boj se, ne boj se“ in glava je letela preč. Brez vsega usmiljenja so nektere za noge h konjskim repom privezovali in jo potem v najhitrejšem tiru čez polja in travnike, čez pečovje in brodovje napeli, da se je truplo na stotero koscev razdrobilo. Druge so na veje obešali; nektere clo k drevesom pripeli in meso ž njih rezali. Kar je bilo pa krepkejših mož in lepših devic, vse so seboj v globoko Turčijo odpeljali. Ravno taka se je tudi mladi Mikli v Svatnah, Sala imenovani, zgodila. Male otročiče so za kratek čas na sablje in sulice nabadali, in jih na ognji pekli. Uganjali so s kristjani, da ni za povedati. Hiše in cerkve so vse poropali in požgali. Od daleč se je že vidil dim gorečih vasi, kodar so lomastili. V Št. Jakobu so pokopališče razdjali, cerkev zažgali in pomorili vse ljudi, ki so pri cerkvi pomoči iskali. V Podgorjah cerkev po vsi sili ni htela goreti. Mečejo na streho ognjene pušice, ali vse zastonj; cerkev se noče vneti. Zatorej spustijo svojo jezo nad podobami in altarji. Vse so razdrobili in polomili; še šibra v oknu ni ostala cela.

Zadnjokrat pridejo od jutra. Ali delj ne morejo, kakor do Svečan. Ko do križa pridejo, ki stoji proti jutru od Svečan na nekem gričku, začno se njih mali zlatokovani konji vdirati in pogrezovati. Pri vsaki stopnji se globočeje ugreznejo. Niso mogli drugači, kakor se verniti. Od tistega časa se je Verbica, tako se je prej reklo sveški vasi, Svečani imenovala. V Šentjanžu so v cerkev streljali. Vse svetnike in božje podobe so vkup znosili in zažgali. Vendar podoba Marije device noče goreti. Hoče jo divji Turk razsekati. On mahne, in čuda! — iz rane se sama rudeča kri pcedi. Turci se prestrašijo in dalje deró.

Pri hobreškem mostu je stala tedaj košata lipa in velik zidan križ. Od lipa ni več sledú, križ so pa

žalibog! pred desetimi leti poderli. Pod to lipo so se zbrali neki dan Turci okoli svojega pašata (njih poglavarja). Začnó plesati in se veseliti, da je kaj. Ravno je solnce zahajalo. Neki kmet, Pekovec po imenu, stopi čez prag svoje hiše, ki je na homberškem klancu stala. Tu zagleda Turke pod lipo in tudi pašata med njima z dvema repoma na glavi. Skoči spet nazaj, popade puško in se za drevjem do brega Drave priplazi, kjer Turke vse pregledati more. Tu postojí, nasloni puško na olševo vejo, sproži, „pok“ — in turški paša se zgrudi kakor klada na zemljo. Spet vse potihne. Prestrašeni Turki ne vedó ne kaj, ne kam. Uderó naprej. Na potu vzamejo dva kmeta iz Seljan seboj, ter jih prisilijo, jim pot ali stezo pokazati. Spogovorita se in peljeta jih proti Seljanom. Grejo en čas v reber — onadva popred — drugi jima za petami. Bila je že noć in temna megla je vstajala z doline. Še za ped se ni vidilo pred sé. Pripeljeta jih na strašno visoko skalo, pod katero se globok prepad odpira. Tu se naenkrat zvijeta in za neki germ počeneta. Turci, večidel na konju, mislijo, da sta že popred in grejo za njima. Gre prvi, šterbunkne brez da bi drugi opazil, kam in tako se valja mož za možem v globočino. Kmaló je ležala cela turška gromada na sto koscev razbita v breznu. Sedaj vstaneta tudi kmeta izza germa in dasta hvalo Bogu, da je nju smertne nevarnosti rešil in toliko keršanskih življenj pred timi grozovitnimi vragovi otel. — Drugi dan dobijo celo trumo Turkov razbito v globočini. Najdeno srebernino in zlatino poteró in pod neko grobljo zakopljejo.

Zato — pravi narodna pravljica dalje — je bil Pekovec vseh davkov prost in Seljana sta mogla vsako leto samo dve kapusne glavi za davek odrajtati.

2. Turki v Kokri.

S strašnim hrupom, enako derečemu plazu, ki vse, kar koli doseže, pokonča, privró Turki proti Kapli, ter hočejo po Kokri na Kranjsko predreti. Strah in groza gresta pred njimi; neusmiljenje, grozovitost in smert jih spremljajo. Kar živega dobé, vse mora ali ž njimi ali glavo dati. Bil je pri Rehpergu iz velikanskega kamnja sezidan jez, kterega so zapirali, da bi dolino z vodo napolnili in se tako Turkov obvarovali. Pa ko ljudje zaslišijo, s kako grozovitnostjo in hitrostjo se Turki bližajo, ni bilo nikomur dražega v mislih, kakor urno sebe in svoje z begom rešiti. Brez opora Turki dalje deró; Kaplo oropajo; že so čez jezerski verh in že lomastijo njih prednje čete proti prelepemu Predvorskemu in Tupaljskemu polju, ko zadnje še vedno okoli Kaple in Rehperga ropajo in požigajo.

Tisti čas je gospodaril na Berdu nevžugan vitez, plemeniti Šrotengah. Komaj zvé, da se bliža turški blisk, že veht hlapcu konja sedlati; z eno roko britko sabljo opaše, z drugo slovo jemlje. Hitro vranca zasede in kot sokol zderči z enim hlapcem proti Orehovljem. Ni bilo še mosta čez Kokro. Šrotengah se k hlapcu oberne in mu zapové, konja nikakor ne poganjati, in ga ne potegovati ne na desno ne na levo. Kakor ptica šine Šrotengah čez globoki brezen, v katerem Kokra teče; hlapec pa pozabljiv svarjenja svojega gospoda, in boječ se, da bi se konj dosti ne zaletel, ga spodbode in — kot kamen pade v brezen in se dobro skoplje. Konj njegov pa je bil muhast. Urneje od mačka pleza po stermih pečeh navpik in kmalo je s hlapcem vred na ravnem.

V Tupaljčah je trivoglato znamenje od pobožnih dedov zidano Bogu in njegovim izvoljenim na čast.

Ravno k temu znamenju se Turki zaženó, ga oskrunit in razvalit, ko jih Šrotenspah sreča. Kakor strela treši v vanjo in kot muhe padajo turške glave pod vitezovo sabljo. Pa Turki ga ne vidijo pred sebo. Vidijo le senco švigajoče sablje in svitle konjske podkve. Seka jih po Kokri in tri dni Kokra teče rudeča kot kri; seka jih po Beli in tri dni Bela kervava teče. Že predere Šrotenspah skoz Kaplo in že vidi zadnjo druhal Turkov pred sabo. Pa tudi njegova zadnja moč je proč: desne dlani, v kateri se sablja suče, ni družega kot kost in žila. Roka s sabljo pobesi in hrabri vitez na konju omaguje. Ozrè se na kviško obupajoč in zagleda cerkev svetega Jerneja na Rehpergu. Nebeška tolažba mu napolni serce, z zaupanjem pogleda proti nebu in zdihne rekoč: „O preljubi sveti Jernej! mogočni pomočnik, pomagaj mi in daj mi moči, še zadnje kerdelo brezbožnih sovražnikov pobiti. Vedno bo pred tabo čisto maslo gorelo!“ Nova moč prešine oslABLJENO truplo, krepkeje pest sabljo zgrabí in morija se vnovič začne. Kmaló ni živega Turka na slovenski zemlji. Šrotenspah do cerkve svetega Jerneja pridši skoči s konja, pade v cerkvi na kolena in zahvali dobrotljivega Boga in svetega Jerneja za podarjeno milost in moč. Kar je bil obljubil, to je zvesto spolnil. Odločil je planino, od ktere se je maslo dajalo, da je pred svetim Jernejem namesto olja gorelo. Ko je pa Berdska grajščina in ž njo tudi omenjena planina na ptuje prišla, se je to sčasoma pozabilo; in mežnar je bil prisiljen, olja priliti. Pa glej čuda! olje ne gori. Mežnar naj skuša, kar hoče, olje se ne vname. Zadnjič na kolena pade pred svetim Jernejem, in ga milo prosi, naj za dobro vzame, kar mu more dati, ker on ne more pomagati, in dá to, kar ima. Sveti Jernej se je dal potolažiti, in odsihmal spet olje pred njim gori.

Druga pripovedka pripoveduje, da so Turki z Kranjskega na Koroško šli, in da se jih je Šrotenspah pri Taberskem mostu v Kokri lotil. Kar jih je njemu uteklo, so jih Kaplanci končali. Vodo so namreč zajezeli, da je okoli terga po vsi dolini nastopila; na pot so bran narobe in družega paludja nametali. Ko turški konji v to paludje zabredejo, so se jeli plašiti in so Turke v vodo pometali. Kar jih je pa ob krajéh zbežalo, so jih gerjanci pobili.

Obe pripovedki pa poveste, da so Turki železne bukke zapustili, da jih v Kokro več ne bo. In še dan današnji se najdujejo listi teh železnih bukkev, namreč turške podkve, po vsi Kokerski dolini, tudi visoko v planinah, in pričajo resnico teh pripovedk.

4.

Nekoliko o prebivavcih avstrijske države.

Dežela, ktera je na tanko omejena, v kateri prebivajo ljudje v društveni zvezi, ter imajo lastne postave in primerno vladarstvo, taka dežela imenuje se država. Mi smo podložniki avstrijskemu cesarstvu, le-to je naša država. Kakor umen gospodar po svojem posestvu rad v spominu ohranja važniše reči, in z veseljem vsakikrat pregleduje razmere raznega premoženja, tako si tudi država snuje zgodovino, zanimiva ji je lastnina, čez katero gospoduje. Pečati se mora za velikost svojega prostora, za prebivavce, za dohodke in stroške itd. Veda, ki se z vsemi rečmi peča, ki deržavine okolnosti razločuje in primerja vzlasti po številstvu, imenuje se štatistika.

Pred vsem je sleherni državi zanimivo vediti, koliko šteje prebivavcev, kakošen jezik govore, kakošen je verozakon, s čim se živé itd. Že starodavne države so preštlevale svoje podložnike; znano je, da sta morala iti Jožef in Marija v Betlehem zató, ker je rimski cesar takrat bil ukazal, da se imajo vse ljudstva popisati. Taka šega je še dan današnji, in gotovo je, da se zdaj natančnije seštevajo duše po državah, kakor je to kdaj bilo mogoče. Ni še dolgo, kar so tudi v našem cesarstvu iz nova ljudstva popisovali. Določili so iz nova, koliko šteje duš naša država; opazovali so pa pri tem natanko tudi druge razmére, ki so velike važnosti in zanimivosti. Ker bo gotovo mikalo vsacega podložnika, da več izvé o svojem cesarstvu, zato podajamo nekoliko iz štatistike avstrijske države.

Pokazalo se je, da potem, ko je po laški vojski odpadla Lombardija, šteje naše cesarstvo blizo 36 milijonov duš. Nar bolj nagostoma prebivajo ljuóje na severni strani česke dežele in po izhodnem beueškem okraji. Pomniti je, da to veljá od prebivavcev na deželi; da so posebno po glavnih mestih v cesarstvu naj gosteji, vé se samo po sebi. Naj redkeje pa se nahajajo po severnem Tirolskem, po Solnograškem, ter po Ogerskem krog Miklosa in Sigeta. Kar se tiče te razmere, namreč gostosti prebivavcev, naj opomnimo, da izmed slovenskih zemelj je zadnja koroška; štajerska, kranjska in primorska pa v srednji meri oziroma cele Avstrije. Naj gosteji so v teh krajih ljudje krog Varaždina, šteje se jih na štirjaško zemljepisno miljo 3000—2000. Tam pa, kjer so naj gosteji, 8000—6000, kjer so najredkeji 1100—800.

Pokazalo se je dalje, da je po nekterih krajih več moškega, po družih več ženskega spola. Tako n. pr. je po večerni Beneški, po Istriji, po Dalmaciji, ob Savi blizo Donave in ob Donavi, posebno po Banatu, dalje v Bukovini in na severnem Sedmograškem več mož kakor žen, v nekterih teh dežel se šteje na vsacih 100 ljudi 8 mož več

kakor žen. Na zgornjem Českem pa in v Šleziji je narobe, todi so žene večega števila, kakor moške. Tudi na Kranjskem, Koroškem in Tirolskem je več ženskega, kakor moškega spola; na Štajerskem in srednjem Ogerskem pa sta si oba spola blizo enaka. Ljudi najlepših let, od 24. do 40. živi naj več; tacih, ki presegajo 60. leto, naj manj. Čudno je tudi, da jih sploh več živi v starosti od 40. do 60. leta, kakor v starosti od 6.—14. leta.

Kar se tiče stanú, videti je, da je več samskih, kakor omoženih ljudi. Pri moških se šteje samcev nad 10 mil. pri ženskih samic nekaj čez 9 milijonov. Omoženih pa je pri obojnem spolu nad 6 milijonov. Pri zadnjem številjenji je bilo mnogo več vdov, kakor vdovcev, v celem cesarstvu nad polovico več vdov. Najemnikov ali delavcev je v celem cesarstvu skoraj poltretji milijon. Duhovnikov se je naštelo nad 58 tisuč, uradnikov nad 166 tisuč, vojakov blizo 800 tisuč, pisateljev in družih umetnikov nad 37 tisuč, pravnih dohtarjev in notarjev nad 9 tisuč, posestnikov nad 3 milijone itd.

Ako pregledamo v teh deržavah naše domače dežele, najdemo, da je neoženjenih mož na Štajerskem čez 329—, na Koroškem čez 111—, na Kranjskem čez 149, na Primorskem čez 154 tisuč; žensk neomoženih pa na Štajerskem čez 352—, na Koroškem čez 121—, na Kranjskem čez 154—, na Primorskem nad 144 tisuč. Oženjenih mož je na Štajerskem nad 140—, na Koroškem nad 37—, na Kranjskem nad 68—, na Primorskem nad 87 tisuč; žensk omoženih pa na Štajerskem nad 140—, na Koroškem nad 37—, na Kranjskem nad 68—, na Primorskem nad 87 tisuč, tedaj v okroglem številu tu ni razločka, vidi se samo v natančnem določenji, ker so namreč tudi vdovci in vdove, in sicer na Štajerskem nad 18 tisuč vdovcev, nad 29 tisuč vdóv, na Koroškem nad 5 tisuč vdovcev, nad 10 tisuč vdóv, na Kranjskem nad 9 tisuč vdovcev nad 17 tisuč vdóv, na Primorskem nad 11 tisuč vdovcev nad 22 tisuč vdóv.

Važno in zanimivo je dalje primerjati državljane, kar se tiče verstva in narodnosti. Menda ni države, da bi v njej bili prav vsi podložniki ene vere. Znano je, da tudi avstrijsko cesarstvo ima stanovnike razne vere. Naj več med njimi pa je vendar katoličanov, šteje se jih blizo 24 milijonov latinskega, nad 3 milijone, 500 tisuč gerškega in nad 9 tisuč armenskega obreda, tedaj je okoli 27 milijonov katoličanov. Živi pa v Avstriji tudi blizo 3 mil. nezedinjenih Gerkov, nad 3 tisuč nezedinjenih Armencev, nad 3 mil. protestantov, nad 50 tisuč unitarcev, nad 1 mil. Judov in še par tisuč raznih inovercev.

Kar se tiče narodnosti, pomniti je, da menda ni kmalo države, ki bi obsegala toliko različnih narodov, kakor ravno Avstrija. Naj več je Slovanov, toda razcepljeni so po kolikor toliko različnih jezicah in po oddaljenih krajih. Po severnih deželah stanujejo Čehi, Moravci, Slovaki, Poljaci in Rutenci; na jugu pa Slovenci, Hrovatje, Serbje in Bolgarji. Poleg Slovanov so na večerni strani Nemci, ki se raztrošeni nahajajo po raznih deželah cesarstva; na Ogorskem so večidel Madjari. Ostali del pa so Slovani in Romani, verh tega še Judje, Armenci itd. se vé da v pičli razmeri.

H koncu teh čertie naj še opomnimo po drugi strani, da je Avstrija dolgo bila absolutna monarhija; zdaj pa je drugač, imamo nekaj časa sem ustavo ali konstitucijo: Presvitli cesar je nekaj od lastne oblasti izročil državljanom, da ž njim vred vstanovljujejo zakone, da bi se tako varoval in množil blagor vsem narodom. Dana je vsem ravnopravnost, zato želimo, naj ravnopravnost srečo prinese celi Avstriji v obče, in nam Slovincem posebej!

Narava.

Beseda narava ali natura, tudi priroda, pomenja vse reči, ki jih vidimo po Božjem stvarjenji. Ne znamenjuje tedaj samo zemlje, na kateri živimo, z živalstvom in rudninštvom, z gorami, vodami in zrakom vred, marveč tudi veličansko obnebjje z žarkim solncem, z milo luno in s svitlimi zvezdami. Človek sam, ki se po duhu giblje po drugem svetu in si je svest vekovitega življenja, po telesu spada v naravo in dobrotljivi Stvarnik sam, ko ga je vstvaril in v prijetni raj postavil, rekel mu je, naj gospoduje po vsej naravi: izročil mu je bil tedaj v vladarstvo živali na suhem, ribe po vodi in ptice pod nebom, in blagoslovil je bil človeku na korist vsó naravo, prelepo jo je bil vredil ter ga ljubeznjivo ž njo zaročil. Človek je sicer v zelo obernil prostó svojo voljo, zmanjšali so se mu po grehu nebeški darovi jasne pameti in bistrega uma; ali usmiljenje Božje je neskončno, in človeštvo ni zapadlo večnemu pogubljenju. Tudi prelepo naravo je zavoljo zagrešenja človekovega doletelo prekletstvo; ali kakor človek ni vsega izgubil, tako je tudi naravi ostalo še mnogo lepote, in kakor se človek po milosti svetega Bogá zopet povzdiga do rajske svetosti, tako tudi narava nenehoma odkriva mogočnost Stvarnikovo. Stara je nad več tisuč let, pa vendar vedno nova, nima duhá, pa dan za dnevom diha novo življenje, nima jezika, pa govori umljive besede, narava je knjiga vse modrosti. Um in pamet imá človek od Bogá, živí pa, kakor je bilo ravno rečeno, v naravi. Po tej so razpete razne

moči, izročil jih je njej premodri Stvarnik in vse so mu pokorne, vse so izvir njegove vsemogočnosti in prečudno sredstvo večnega vladarstva. Vsega, kar je lepo, dobro in koristno, učil se je človek od narave. Ona, razglaševavka premodrosti in mogočnosti, pripeljala je razumnost človeško tako daleč, da današnji svet sam steri nad rečmi, do katerih mu je pripomogla narava. Naši predniki v silodavnih časih bili so malo drugač kakor živali; pohajkovali so po temno zaraščenih gozdih, niso si zidali hiš in ne preoravali polja. Naj manj pa je misliti, da bi bili poznali dragocene rudnine, da bi si bili napravljali iz njih koristnega orodja, ter si obračali jih kakor si bodi v lastno potrebo. Kratklega časa pa, prijetnosti in veselja, preobilnosti in bogastva že celo niso poznali.

V tacih okolnostih je trdno spavalo ubogo človeštvo. Ali narava je že takrat imela svojo divnost. Predali so ji bili polni predragih kamnov in svitle zlatovine. Človeštvo je bilo nago, cvetlice po dobravah pa so se ogrinjale s pisanim cvetjem; prezala lilija je bila v beli obleki bolj ponosna, kakor poznej kralj Salomon v kraljevi bliščobi. Človeštvo je begalo po berlogih, ptice pa so si po nježnem mladičji gnjezda stavile, čebele in metulji so prosto sedali na medene cvetlične bunčice. Človeštvo še ni poznalo sladkega petja, ni vedilo, kaj so mile strune, ali slavček po gozdu je prosto prepeval, in po samotnih dolinah je odmeval jek raznega soglasja.

Ali kako se je s časom vse spremenilo! Človeštvo se je jelo dramiti, zbujala ga je bolj in bolj sama narava. Blisk je vžgal močno drevó, kakor pripovedujejo stare sporočila, in človek je spoznal korist ognja. Vidil je dalje, da les plava po vodi, in jel je počasi sam brodariti po rekah in morji. Vidil je, kako se živali poganjajo za svoj živež in za lastno ležišče, jel

je tedaj tudi sam misliti: to in to je meni v korist, zato se tega polasti, naj bode moje, kar si ohrani drug, bode njegovo. Sprevidil je s časom, kaj je koristno, kaj škodljivo, kaj prijetno, kaj pa zoperno i. t. d.

Tako je narava bolj ali manj budila človeštvo, da je s časom popolniše prihajalo, jelo zidati pobištva, stavilo mesta, mejilo države in jelo gojiti umetnost. Razne so bile dežele, po katerih so se razširjale ljudstva, razne jim okolnosti, različna jim narava, zato je bilo tudi napredovanje v omiki raznih umetnosti različno. Nekteri so napredovali v rečéh, ki se le bolj tičejo telesne gibčnosti in moči, nekteri pa so bolj vspešno delovali na polji bistrega uma. Eni so se bolj sukali po umetnosti in lepoznanstvu, eni so hrepeneli po bogastvu in vladarstvu. Ali popolnoma enostranosti ni bilo nikjer, pri nobenem ljudstvu; naj si je bilo kakoršno koli, naj se je pečalo s čimur koli, posamezni možje so živeli povsod, ki so resneje premišljevali reči, umneje sodili o njih, kakor navadno ljudstvo, in kaj so hoteli premišljevati in preudarjati družega, kakor prikazni v naravi? Narava je v vsch vekih mnogo dajala ugibati onim, ki so zmožni umnemu preiskovanju in modremu premišljevanju in sklepanju.

Zgodovina našteva modrijane, kakor jim pravi, ki so živeli med starimi Gerci, Indijanci, Arabci in Egipčani, pa tudi po družih deželah; taki so mnogo ugibali in sklepali o natornih zakonih, razlagali so razne prikazni in dogodbe, in v nekterih zadevah res toliko dognali, da se je čuditi. Marsikaj pa so si domišljali tako po otročje, da bi se dan današnji morali enacim pravljicam smejati. Tako n. pr. so že dolgo pred Kristusovim rojstvom znali preračunite, kdaj bode solnce merknilo, vedili pa dolgo potem še niso, da se zemlja krog solnca suče, ne solnce krog zemlje. Dajali so zvezdam imena, merili jih po velikosti, razločevali

po bitji in spremljali jih po jasnih potih; nič pa še niso vedili o daljnogledih, o soparju, ki dan danes prevažata ljudi in blago po suhem in po morji urno kot blisk, niso poznali električne moči, ki sedaj v hipu prenaša novice po celi zemlji, in raznih zrakov niso umeli rabiti po njihovi razliki.

V vsem tem je človeštvo napredovalo silno počasi, in sedanje stoletje je storilo neznansko velik korak; mnogo mnogo reči, ki so dan danes popolnoma naravne, bilo bi nekdanj presilen čudež. Po pravici tedaj tudi neizrečeno koristno cenimo znanje o naravi, ki je neskončno zanimivo, pa tudi blagor njemu, ki ni zaostal v tej zadevi. Toda natančno seznaniti z vsem, kar se tiče narave, to je jako težka naloga; življenje je kratko, uka pa preobilno veliko; tudi možje, ki se celo življenje urijo v učenosti, imajo zmirom dosti opraviti, in ako pojde tako dalje, koliko se bodo le še znanjci imeli učiti!

Pa tebi predrago slovensko ljudstvo! tudi ni treba pečati se z vsem, s čimur se pečajo učeni. Koristno pa ti bode, da se s časom, ko ti bo narodna zavest draga lastnina, ko se bolj seznaniš s poglavitnimi rečmi narodne omike, natančneje ogledaš tudi po lepi naravi, ter se vzraduješ njenih zakonov, ktere ji je zapisala premogočna roka Božja, ter jih človeškemu umu dala odkriti. Blagodušni tvoji boritelji, ki ti budijo domorodno zavest, in ti pripravljajo dušne omike na prvi stopnji, skerbeli bojo, da ti s časom tudi v tej zadevi p sijejo lepši časi, le ne pozabi, da današnji čas kliče: naprej!

K sklepu le še nekoliko o splošnih prikaznih v naravi. Že v začetku smo rekli, da narava je stara, pa vedno nova, nima dubá, pa dan za dnevom diha novo življenje, nima jezika, pa govori umljive besede in je knjiga vse modrosti. In res! Kdo se vsaki dan

radosten ne ozre na svitlo jutranjo zarjo, na jasni večerni zor, na zlato solnce, ko veličastno vzplava na sinje obnebje, na neštnevilne prekrasne zvezde, ki migljajo o svitli noči? Kdo se ne raduje, ko nastopi rajska pomlad z nježnim zelenjem, z dičnim cvetjem in novo prebujenim življenjem? Kdo se vesel ne odahne, ko se o poletni vročini po nebu pripelje siv oblak, in vlije dežja na razpokano zemljo, prežene dušivni prah in zopet očisti in zbistri soparni zrak? Kako milo in drago, sladko in prijetno prihaja človeku, kedar gleda v jeseni, kako se rumeni grozdje po tertji in sadje po drevji! Kako gibčni in lahki so nam udje o jasni zimi, ko se leskečejo snežene zvezdice po belih tleh, ko se drevesa bliščijo v ivji, kakor bi bile posrebernjene! Ljudje vseh časov in krajev so se radovali le-té prezale naravne lepote, pesniki so prepevali o njej sladke pesmi, umetne roke so ponarejale njeno stanje in gibanje, tisuč in tisuč serc se je veselja topilo o njej v nepopačenih persih. Čudo res ni, da so neverski pisatelji terdili, da je narava sama — Bog. Ali take misli nas Bog obvaruj! Bog je presveto, preneskončno, vsemogočno, čeznaravno veličastno večno Bitje, narava pa je delo njegove premodrosti. Ustvaril je v začetku nebo in zemljo, in vse, kar je, tako nam pripoveduje sveto pismo, ki je lastna Božja beseda. Vsa narava je polna njegove slave, povelečujejo ga nebesa, vklanja se mu vesoljna zemlja. Zato, predrago slovensko ljudstvo! raduj se prezale lepote v naravi, ona ti bo prilivala veselja v stiskano serce, učila te bo obilne modrosti. Vselej pa se uči od nje, da je slava dobrotljivega Stvarnika neskončna, goréče ga ljubi in v delež ti bode neskončna njegova ljubezen, vekovito veselje v nebesih!

Okiški.

6.

O potresih.

Potresi so huji ali slabeji stresi zemlje, ki se pri-
petijo na raznih krajih in ob raznih časih, kakor tudi
v raznih deželah ob ravno tistem času, ki pa niso nik-
dar enaki. Po navadi se sliši pred potresom nekako
bobnenje ali podzemeljsko šumenje. Ob hudih potresih
je tu in tam že večkrat zemlja počila in skoz nje poke
so jeli ognjeni plameni švigati in se žveplenasti soparji
valiti. To se pa največkrat v tacih krajih godi, ki so
blizo ognjenih gor, ki podzemeljski ogenj iz sebe bljujejo,
kakor je Vezuv blizo Neapolja, Etna v Siciliji, Hekla
v Izlandiji itd., v katerih v enomer podzemeljski ogenj tlí.
Včasih se pa tudi celi kraji, vasí in mesta o hudih po-
tresih pogreznejo, in ondi nastanejo namesto njih jezera,
reke ali pa še celo morja. Tako se je mesto Kalao v
južni Ameriki v letu 1746 pogreznilo in potopilo, od
kterega M. Vertovec v svoji Kemii tako-le piše: „Potresi
so večkrat strašne prigodbe za človeštvo; mnoge mesta so
že posuli, dežele razdjali, ljudi in živine na tavžente
pokončali. — V Ameriki je potres neko mesto z novim
jezerom v popred lepi dolini zalil, da pri tihem bistrem
vremenu po njem veslaje se vidi na dnu njegovem celo
mesto s cerkvami, ulicami in tergi, po katerih se pa na-
mesto ljudi mnoge morske zverine sprehajajo.“

Ravno temu nasproti so pa tudi tu in tam po hudih
potresih jezera, reke ali vodnjaki in kali zginili iz tistih
krajev, kjer so poprej bili. Potresom so hribje in gore
najbolj podverženi, ki so blizo jezer ali morja, in po tem
takem razgrajajo potresi narvečkrat v Ameriki, Španiji,

Siciliji, Kalabriji, Kampaniji, Italiji, Švajci itd., in niso na nobeni letni čas posebno navezani; nahajajo se po zimi kakor po leti, spomladi kakor v jeseni, po noči in po dnevi, pa ne le samo v enem okraji, ampak razprostirajo se po dolgem in širokem čez cele mesta in dežele. Če se pa kje kak hud potres pripeti in velike razgraje prizadene, tako preteče veliko veliko let, preden se sem zopet poverne; ognjobjuvne gore ponehajo bljevati in ogenj in lavo iz sebe buhati. Kedar jamejo ognjeniki se zopet gibati, gotovo tudi potresi ne zaostanejo. Nekteri pratikarji od potresov marsikaj nerodnega kvasijo ter prerokujejo, da tukrat najberže nastopijo, kedar se vidijo burjave ali severne luči in enake svitlobe v zraku ali pa se deževje in povodnje pogostoma nahajajo, kedar jame v kapnicah ali globokih kalih po žveplu smerdeti, živina in perutnina se potikati, in morje brez vetra in pritoka kviško kipeti. Da so se potresi že večkrat ob enacih prikaznih pripetili je res, to pa, da bi bile omenjene prikazni vselej ali saj dostikrat gotovi predhodniki potresov, to ni res. Da so pa tudi hudi vetrovi pred potresi tu in tam divjali, posebno ondi, kjer je zemlja preklana ali počena, to terdi več pisateljev; najgotoviše znamenje pred potresom je pa podzemeljsko šumenje in bobnenje, kar sem že gori v mislih imel.

Koliko časa potres terpi in od ktereга kraja sveta prav za prav pride, o tem je na vse plati težko kaj gotovega čerhniti. Nekteri le po trenutku terpe, drugi pa prizadenejo več stresov zaporedoma, ki so prav kratki, drugi se ponavljajo po več dni eden za drugim.

Od kod pa izhajajo potresi, zná me kdo poprašati? Na to uprašanje ob kratkem tole:

Radovedni bravec! Ti gotovo dobro veš, da vlovljeni in stisnjeni pub vrele vode iz kotla barko z več tisoč centi blaga po morji naglo goni in pa 1000 ljudi po železni cesti ravno tako urno vleče; ravno tako ti bo tudi znano,

da bi se iz bokala strelnega prahú, če bi se vnel, toliko gaza naredilo, da bi pri odprtih vratih in oknih še celo hišo raznesel, tako boš tudi lahko razumel, da gazi ali puhi, če se jih v podzemeljskih globočinah pri hudi vročini silno veliko napravi, in če tudi stisnjeni iz predala v predal ali do verba zemlje z neizrečeno močjo in silo prederó, da ti puhi zemljo bolj ali manj omajajo in stresejo; lej dragi moj, to potres imenujemo! Preden se gore izbljevajo, so okoli njih in po raznih deželah hudi potresi; večkrat se pa tudi zemlja strese, brez da bi se kaka goreča gora izbljuvala.

Med najhuje in strašnejše potrese štejemo pred vsemi onega, ki je bil pod rimskim cesarjem Titom v 79. letu po Kristusovem rojstvu, ob katerem so bile mesta Herkulanium, Pompej in Stabie z Vezuvovo lavo zasute in z mnogoverstnim blagom in drugimi potrebšinami vred popolnoma pokončane. Ker je bil čez veliko let pri kopanju nekega vodnjaka Emanuel Lotrinški v letu 1720 na mnogo krasnih kiporezov in imenitnih podob (štatev) zadel, po tem na gredje nekih vrat iz marmorja, na sedmero gerških štatev in koj za temi na tempelj s 24 krasnimi podobami iz alabastra, zató se od tega časa še vedno koplje in se je že neizrečeno veliko umetnijskih reči iz starodavnih časov izkopalo; ker se pa nikjer na človeške kosti ne zadene, mislijo zgodovinarji, da so mogli prebivavci iz imenovanih mest poprej peté odnesti, preden so se mesta posule.

Zgodovina novejših časov nam naznanja mnogo prestrašnih potresov. Tako je bil v Ljubljani in nje okolici, kakor Valvasor piše, v sredo po oznanjenji Device Marije, to je 24. sušca 1511 med 3. in 4. uro popoldne hud potres, kateri je Križanke s cerkvijo vred, hišo deželnega poglavarja in še več družih velikih hiš jako razrušil in poderl; druge je pa tako omajal in stresel, da so take razpoke dobile, da ni bilo dalj časa moč bivati v njih.

Čez dva dni se je zopet med 4. in 6. uro povernil, pa še veliko strašniše od poprejšnega, ter je še večje škode v Ljubljani in okrog po deželi prizadjal, kakor prvi. O tem potresu se je v Ljubljani osem stolpov poderlo, in posulo veliko mestnega ozidja. Mestna popred terdna in zala hiša se je na groblje razsula. Pa ne samo v Ljubljani, tudi po deželi je potres svoje burke uganjal in po gradovih razsajal, jih drobil in podiral, da je bilo gerdo; padli so bili na kup: smledniški, kamenški (stari grad), loški, teržiški, blejki, postojnski, polhovgradški, planinski, loški in turjaški grad. Pa ta potres ni samo gradove in hiše posipal, tu in tam je tudi ljudi pod razvalinami pokopal, kakor G. Lambergerjevega sina v Loki, v Polhovem gradu oškerbnikovo ženo itd. — Ravno take verzeli je delal tudi po Furlaniji, Teržaškem in Goriškem. Gradiško in Muje je bil ravno tako gerdo razčesal, razrušil in posul. — V letu 1755 je bilo na Portugalskem tudi neizrečeno strašen potres, in je Lizbono posul, in med razvalinami čez 20.000 ljudi pokopal. Ta potres se je od Grenladije do Afrike razprostiral, ktereга so tudi Amerikanci občutili. — V letu 1781 je zadela Kalabrežane skor enaka osoda; bolj rahli potresi se pa nahajajo od leta do leta, zdaj tu, zdaj tam, po raznih deželah; pri nas v Ljubljani, kar se jih vem opomniti, je bil najhujši 21. dan grudna proti deseti uri zvečer, in sicer tak, da se hujega nihče ne spomni, ljudi je bil presneto prestrašil, tem bolj pa ker se je streslo, zabobnelo in po sobah zarožljalo ob enem. Potres je prišel od juga proti severo-zahodu in je terpel več sekund. Zjutraj družega dne še le se je vidilo, kakošne razgraje je po mestu napravil: poderl in razrušil je kakošnih 50 do 80 dimnikov, cegla podrobil in s hiš pometal, da so bile ulice ž njim nastlane, da je bilo kaj, hišno zidovje

je dobilo manje ali večje reže, z eno besedo, škode je dovelj v mestu in po deželi prizadjal.

Poslednih prikazen ni bilo pred ne po potresu nobenih, vreme je pa bilo celi dan deževno, in akoravno ni o potresu deževalo, je bilo nebo z gostimi oblaki prepeto. Zrakomer je kazal od 18. dne grudna vedno 27" 8.0""; toplomer pa celó, ker je jel gorak jug vleči, po R. 4°; bliskalo se je pa vèn in vèn, groma ni bilo pa kar nič slišati.

Zdaj pa še nekaj od strašnega potresa, ki je 20. dne sušca 1861 mesto Mendoco v južni Ameriki zadel, posul in tako razvalil, da ni skor kamen na kamnu ostal.

Dobro obdelana in skerbno z vodo napeljana ravnina krog Mendocoe je kaj prijeten kraj, ki ga vsi popotniki radi obiskujejo in s posebnim veseljem pozdravljajo. Mesto pa nima nobene posebne lege. Bilo je v neki pogrezu nevarni nižavi, ki je jako vlažna in močirnatá, v katero je o deževnih časih z uspalatiških hribov nagloma toliko deževnice privrelo in pribuhalo, da je dostikrat celo nižavo zalila. Mesto samo na sebi je bilo pravilno zidano, kakor sploh vse španjske mesta, dolgo je bilo okoli 200 sežnjev, široko pa kakih 170. Hiš je bilo v Mendoci 1200 in okoli 10.000 prebivavcev. Mendoca je bilo kupčijsko mesto in natlačeno z raznimi štacunami, kakoršnih se večidel v španjski Ameriki sploh nahaja. Omestje ali mestna okolica, katero je strašni potres zadel, je merilo 64 štirjaških milj; razprostira se namreč celih 8 milj od severja proti jugu do mandeške reke, ravno toliko tudi od zahoda do izhoda, do tje, kjer se reka proti severju zavija in v guanakaške mlake razliva. V omenjeni okolici se versté vinogradi, polni žlahtnih tert, sadni vertje polni dreves okusnega sadja in verli travniki, na ktere je umetno voda napeljana, eden za drugim; vasi je tu vse polno, med kterimi ste mestici

Lujan in sv. Vincenci s 4 do 6 tisoč prebivalci; ravno tako je v tem kraju tudi obilo gradičev in tergov. Vesvoljnih prebivalcev v tej deželi se rajta na 25 do 40 tavžent duš, gradičev pa blizo 3 do 400. In vse te reči so bile s prebivalci vred v enem hipu pokončane.

Mili večer 20. sušca je vabil prebivalce mendoškega mesta iz hiš na prosti zrak, in že o mraku je jela blede luna svojo svetlobo po okolici krasno razpenjati. Na sprehajališčih in očitnih shajališčih je mergolelo cele trope meščanov mnogoverstnih stanov, posebno ženstva in nežne mladosti, zibale so se cele procesije sèm in tjà; brojne kerdela po mestnih ulicah so šetale gori in doli, posebno pa po velikem tergu, kjer je bilo največ kupčijskih štacun. Na velikem shajališču se je zbrala množica grajščakov in mestnih kupcev, ki so se radovali in pogovarjali od svojih doveršenih opravil; ravno tako je bilo vse polno ljudi iz bližnje okolice, ki so prišli k večernicam veliki petek svoje molitve opravljat. Kar se, žalibog! zemlja brez vsega poprejšnega bobnenja in šumenja tako strašno strese, da se mesto na grobljo sesuje. Vse hiše se na mah poderó in zidovje po ulicah razsuje nasproti stoječe poslopja, da se s strehami eno čez drugo zgrudijo, cerkve z zvoniki vred poderó in se cele verste hiš tako razdrobé, da ni skor kamen na kamnu ostal. Tiste posamne prebivalce, ki so bili zvonaj mesta pod milim nebom ali ta ali uni na svojem vertu, je neprevideni potres kot muhe na tla pometal; oni si prestrašeni iščejo v zmešanem begu svojih stanovišč in pribibajo kobecaje čez razne groblje na kraj njih domovanja. Oh, joj prejoj! cela njih družina z blagom in premoženjem vred je pod strašnim posipom pokopana, ter bité tjà proti zahodu in ardenskim planinam, in si, bi djal, ne upajo ozreti se nazaj, kjer se namesti Mendoce vidi le žalostna groblja, iz ktere se temni dim proti zraku valí.

In kmali potem jame iz gostega in sivega dima rudeči petelin švigati in pokončá, kar je bil potres popustil, do zadnega cempéra. Vse je bilo v enem požaru; strupljene svetilnice so ogenj tù in tam podnetile. — Na treh krajih se ob enem ogenj pokaže, po celem mestu razširi in pogonobi do poslednje lope vse, kar je bilo potresu ostalo.

Le mala je bilo tacih, ki niso pod mestnim posipom omenjeni večer konec vzeli; pa še le drugo jutro o zori se je prederznil ta ali oni se med posute razvaline podati.

O prestrašni pogled! Ni je bilo ne hiše, ne splotja — vse je ležalo križem razsuto in pokončano pod strašno grobljo; od ene cerkve je stal le en steber po konci, od dveh drugih pa le sprednji čeli. Komaj se je dalo čez razvaline dalje iti. Od vseh strani se čuje stok in jok tistih, ki jih je potres zadel in pod razvaline trešil in tako omamil, da niso mogli ne živeti ne umreti, katerim se pa ni dalo na nobeno stran pomagati, tem menj pa tistim, ki so pod raznim zidovjem, kakor v tamnem grobu zakopani. Brez dvoma, da je bilo pod posipom še obilo meščanov živih in bi se bili še smerti oteti dali, če bi bilo le pomoči dovelj. Pa kaj, ker je vsega pomanjkovalo, orodja ter človeške moči, pred vsem pa najbolj pravega razuma pri vodstvu, ki bi bilo znalo veliko pripomoči, da bi se ne bile, čeravno pičle moči, na vse kraje kropile, in pri enakem ravnanji niso nikjer nič posebno koristnega doveršili. Tu vidiš očete in brate v britkosti tarnati in z golimi rokami podertine razkopavati in posipe na stran metati, da bi do svojih ljubih, ki pod posipom koperné in po rešitvi zdihujejo, prišli in jih rešili. — Ker pa z vsem prizadovanjem nič ne opravi-

vijo, vse v nemar popusté in odidejo. Tam vidiš druge okrog meniha se zbirati, kateri jim poslednji dan oznanuje, da bo zdaj pa zdaj pa zdaj zemlja svoje žrelo odperla, iz kterega bo jel žvepléni ogenj švigati, in bo pogoltnilo vse, kar je živega. — Namesti da bi se ostali dela čversteje poprijeli, in oteli, kar se oteti dá, se okrog meniha sučejo ter koperné na strašnih razvalinah in mislijo na pogin in konec svetá.

Ravno tako se zbera v tropo roparska derhal iz mesta in bližnje okolice, se zaganja in udriha kakor sestradani jastrebi po plenu posutega malo popred še cvetečega in bogatega mesta Mendoce, vleče iz podsipa in si prisvojuje, kar po željah koristnega in dragega zasači. — Brez usmiljenja se dervé požeruhi eden pred drugim vedno po goršem blagu in ne porajtajo na pol mertve osebe, ki pod razvalinami s smertjo rinjajo, in ne porajtajo ne na strah ne na šibo božjo, da jih zná zemlja, ki se še vedno od časa do časa pod njih nogami stresuje, kakor mesto pogoltniti in pokončati. Zastonj jim pri življenji ostali meščanje njih napake plemljivosti očitajo. Vsa njih opravičenost je bila: kaj so nam podsuti mar, naj si pomaga kdor more sam, mi mu ne moremo. — Tako je po potresu konec vzelo eno najlepših mest v južni Ameriki.

F. Kosmač.

Šopek slovenskih pesem.

1. Ave Marija.

Marija solnce Ti,
 Si polna milosti,
 Tvoj zlati krasni svit,
 Me vabi Te častit':
 Ave Marija! Ave Marija!

Marija luna Ti,
 Si polna milosti,
 Ker siješ ti vsikdar,
 Slavi Te vsaka stvar:
 Ave Marija! Ave Marija!

Marija zvezda Ti,
 Si polna milosti!
 Migljaj le dol na nas,
 Poslušaj hvalni glas:
 Ave Marija! Ave Marija!

Marija zarja Ti,
 Si polna milosti,
 Od Tebe up blišči,
 Zato Te vsak časti:
 Ave Marija! Ave Marija!

Marija zemlja Ti,
 Si polna milosti,
 Karkoli živ'ga je,
 Pozdravlja upno Te:
 Ave Marija! Ave Marija!

Marija morje Ti,
 Si polna milosti,
 Po Tebi kdor veslá,
 Klicati ne nehá;
 Ave Marija! Ave Marija!

Marija reka Ti,
 Si polna milosti,
 O raju zviráš tam,
 Glasit veleváš nam:
 Ave Marija! Ave Marija!

Marija virček Ti,
 Si polna milosti,
 Sladkosti nam rosiš,
 Zatorej vedno sliš':
 Ave Marija! Ave Marija!

Marija cvetka Ti,
 Si polna milosti,
 Ti lep' deviški cvet,
 Dovoli meni pet':
 Ave Marija! Ave Marija!

Marija mati Ti,
 Si polna milosti,
 V nebesa vodi nas,
 Kjer bomo večni čas,
 Slavno peli: Ave Marija!

J. Levičnik.

2. Od sv. zakona.

Že v raju je Bog Adamu Evo ustvaril,
 Da naj mu vedna pomočnica bo,
 In z gnado svojo je oblagodaril,
 Nju cilj in konec bilo je nebo.

Pa greh nebó nam je zaklenil,
 Življenje zemeljsko ogrenil;
 Pekel, pregrehe, grešna strast,
 Dobé čez revni svet oblast.

Pa milost Božja spet se nas usmili,
 Studencev sedem Jezus nam odprè,
 Iz njih pomoč nam teče v vsaki sili;
 Studenec sedmi sveti zakon je.

Kdo hoče to skrivnost prejeti,
 Tud' mora vredno guad zajeti,
 Ki 'z vira sedmega tekó,
 Da zljajšajo dolžnost težko.

Glej! zveze svete tudi zgled postavi
 Nam Jezus zvezan s sveto Cerkvijo —
 Da živelá bota vedno v sreči pravi,
 Zvežita se s sveto ljubeznijo.

Gorjé mu, kdor se strastno zveže,
 Že padel je v peklenške mreže;
 Le komur svet je res ta stan,
 Ga čaka v njem še srečen dan.

Naj vama torej zveza ta nebeška
 Vodilo vedno bo v življenji tem,
 Da, ko se sterga s smertjo vez človeška,
 Nebes veselja zdaj obetat smem.

Naj ženitvanjsko nas veselje
 Spominja srečniše dežele,
 Kjer bomo zvezani z Jezusom,
 Preljubim, serčnim ženinom.

M. Ternjevski.

3. Jezusove sv. petere rane v velikonočne pisanke.

Vsa zemlja naj v Gospodu se raduje,
 Prepeva Alelujo! prelepó,
 Bandero zmage, sveti križ kraljuje,
 Rudeče barvano z rešno kervjo.

Moj Jezus, ki premagal smert in pekél,
 Resnično vstal je in sopet živi;
 Iz svetih ran je pa studen'c pritekél,
 Rudeč studen'c, presveta rešna kri.

O svete rane, vir ljubezni vroči!
 Pozdravim vas hvaležnega sercá,
 Ker vas v spomin svete velike noči
 Sin Božji nam za pisanke podá:

Vzemite rano svete desne roke
 Za pisanko vsi vbogi grešniki!
 Ker Jezus vpisal je grešne otroke,
 Da jih omije sveta rešna kri.

In k rani leve roke pribežite
 Spokorniki skesanega sercá,
 Ker Jezus vpisal vas je, le berite!
 V spomin vam jo za pisanko poda.

Nedolžne je zapisal Jezus mili
 V sveto rano serca svojega,
 Naj bi ljubezen božjo zmiraj pili,
 Za pisanko vam svojo serce da.

In v sveto rano svoje desne noge
 Je vpisal Jezus duše skušane;
 Kader vas tarejo skušnjav nadloge,
 Le oklenite se te pisanke!

Zapisal vas z nadlogami obdane
 Pa Jezus v rano leve noge je,
 Da tam si ohladite serčne rane,
 Vam danes jo za pisanko daje.

Zdaj pa poljubim vas presvete rane!
 Prelepo barvano z rešno kervjo. —
 Za pisanko velikonočne dane
 Nam bodite tovaršice v nebó!

Jož. Virk.

A. Tičar in žvižgar kos.

T i č a r.

Kako se ti godí
 Povej mi tiček ti,
 Kaj počneš, kak živiš?
 Kako ti gré
 Ker poješ že,
 Od kod in kam hitiš?

K o s.

Kako tičar! se imam,
 Ti rad odgovor dam:
 Dobro se mi godí,
 Kamor pridem,
 Sem previden,
 Z vsem, kar kljun želf.

Prepevam, sem vesel,
 Da me tičar nisi vjel;
 Ker vedno rogači
 Za nami prežé,
 In nas lové,
 Gerdi postopači!

T i č a r.

Le čakaj žvižgar ti,
 Naj le ta sneg skopni,
 V pest te bom dobil;
 Že o zori,
 Ti na gori,
 Tvoj černi vrat zavil.

K o s.

Ne — kedar sneg skopni,
 V log kosek poletí,
 Ne boš ga tičar vjel;
 Ou bo v doli,
 Ne pa v gori,
 Prost žvižgal ino pél.

Tam v zelenem gaji,
 S slavcem v milem raji
 Tam pri bistrem viru,
 Bom v tropici
 S pevali
 Pél in žvižgal v miru!

K.

8.

Vošila

Slovcem za novo leto.

„Stara navada je
Novo leto vošiti,
Res al z jezikom,
Mora se s'triti.“

Le-té pomenljive besede nepozabljenega Valentina Vodnika nam hodijo na misel, ko se pripravljamo, da spišemo predragim Slovcem vošila za prihodnje novo leto; zagotovljamo pa, da izhajajo globoko iz iskrenega in domoljubnega serca, zato želimo, da bi kolikor toliko serca ogrele po mili slovenski domovini.

Predragi čitatelji! Slovenci smo, Bog nas je vstvaril, sveta katoliška cerkev čuje nad nami, varuje nas avstrijsanska država, živimo pa po lepih savskih in dravskih ravninah, od jadranskega morja do Blatnega jezera, od visocega Gorotana, do jasnih južnih Gorjancev. In v teh zadevah se imajo glasiti vse serčne vošila.

Bog nas je vstvaril! Lastna vselej je bila Slovcem pobožnost. Česa bi bilo tedaj bolj goréče želeti, kakor da jim ostane prelepa ta cvetlica, da se njeno cvetje čez dalje lepše razvija. Tedaj Slovenci! pomnite bolj in bolj tudi v prihodnjem novem letu, da ves blagor izbaja od Boga; On, ki daja zdravo pamet in bistro razumnost, daja tudi zdravo teló in pozemeljsko srečo; On pošilja roso na polje in poliva s svojim blagoslovom trude ožuljenih rók. Šest dni je odločil za delo, sedmi dan je pa sebi izvolil ter ga posvetil, in ukazal,

da naj verniki poslušajo glas Njegove svete Cerkve. Radi so do zdaj spolnovali Slovenci svoje dolžnosti do Bogá in svete Cerkve, tako tedaj n j delajo tudi v prihodnje, potem si smejo svesti biti časne in večne sreče! Naj ostane ljubezen med duhovniki in farani, med stariši in otroci, med brati in sestrami, med učitelji in učenci, med sosedi; vsak, naj si je star ali mlad, reven ali bogat, visocega ali nizkega stanú, zapovednik ali podložnik, ravná naj se po blagih besedah: „Česar ne želiš, da ti storijo drugi, tega drugim ne stori.“ V sercu naj se zatira vsaka gerda in nevarna strast, sovraštvo in prepiri naj ne kalijo sladkega mirú, naj jeza zdravja ne izpodjéda, bodi vsem draga zvestoba in ljubo v stiskah poterpljenje!

Izročeni smo v varstvo avstrijski deržavi. Slovenci smo tedaj tudi Avstrijanci, vdani, zmirom zvesti Avstrijanci. To poznamo mi sami pred vsem svetom, spoznati morajo celo naši neprijatelji, saj je presvitli cesar sam rekel dr. Tomann: „Res je, Slovenci so bili zmirom zvesti!“ — Da nam taka pohvala ostane, to bodi nam iskrena želja. Ker pa smo Slovenci tako zvesti in vdani, smemo si pač vošiti, da visoka vlada spolnuje svoje dolžnosti do nas, kakor mi spolnujemo svoje do nje. Smemo si vošiti, smemo celó zahtevati, da se nam ne kratijo pravice, ki jih imamo od Bogá in po naravi. Na obzorji deržavnega življenja se razvija novo gibanje. Imamo ustavo ali konštitucijo. Presvitli cesar je blagovolil, da vsaka kronovina za-se vgiblje, kako bi se vstanovljale blagonosne postave, kako bi se množil narodu blagor. Vse dežele skupaj imajo nalogo skerbeti za povzdigo celega cesarstva, da bi se tako razširjala slava in sreča vsem skupej in slehernemu posebej: zagotovljena nam je ravnopravnost! Želimo si tedaj tudi Slovenci, želimo si iz serca, da tudi nam posije v polni bliščobi prekrasna zvezda ravnopravnosti! Naj bi možjé,

kterim je dana naloga, da se poganjajo za pravice slovenskega naroda, ne dali nagibati se nasprotnim viharjem. Želeti je, da bi vsaj rojeni Slovenci ne jemali orožja v roke zoper lastno domovino, bodi si iz budobije ali iz zaslepljenosti, ali iz kakoršnega koli nelvaluega namena. Želimo in zahtevamo, da so nam tujei pravični, da nam ne jemljejo zaupanja pri vladi, da nam ne branijo svetih pravic izpeljevati, da ne zasevajo med mirne Slovence semena škodljive razpertije, marveč da vsakdo, kedar in kolikor more, seje srečo in blagor z združenimi močmi, da bo srečna, slavna, vesela, zadovoljna in ponosna vsaka, tedaj tudi slovenska dežela, v srečni, slavni, veseli, zadovoljni in ponosni Avstriji!

Predragi, Slovenci smo! Otroci smo stare Slave, bratje narodu, neizmernemu narodu, kateremu, kakor peva slavni pesnik, nikdar ne zaide solnce. Kot Slovenci pa si imamo veliko veliko vošiti za novo leto. Prešli, hvalo Bogu! prešli so tamni časi, predramili smo se iz d l zega spanja, vedno mileje se blišči premila zarja vselega jutra, ali popolnoma dan — napočil še ni. Tedaj, predragi Slovenci! križem rok ne deržimo. Urno odhaja čas, delajmo neutrudno, da nas ne bo sramotila prihodnjost. Gor-če želimo tedaj, da slavni narodni boritelji stanovitni ostanejo na poti, po kateri so dolgo hodili; želimo, da vsi, katerim je Bog dal zmožnosti, pridno delajo za bogastvo slovenskega slovstva, za omiko domačega ljudstva, ter za čast in slavo predrage domovine. Želimo iz serca, da učitelji in vzlasti voditelji na slovenskih učilnicah ne pozabijo, kakošni so današnji časi, v sveto dolžnost naj si štejejo, da po mogočnosti pospešijo učenje slovenskega jezika, da tako od visoke vlade zagotovljeno ravnopravnost vresničijo, izročeno jim mladino po sedanjih okolnostih prav omikajo, in si tako zaupanje, čast in veljavnost dobé v deželi, v kateri imajo zverševati svete naloge. Vsem slavnim deželskim gosposkam želimo, naj

bi se ne deržali predolgo starega kopita, naj bi po novih zakonih nastopili novo pot, naj bi s slovenskim ljudstvom jeli sploh slovensko ravnati. Vsem nasprotnikom, bodijo si kakoršni koli, želimo, naj bi z novim letom slekli staro obleko, popustili neslano, mnogokrat krivično in hudobno pikanje in obrekovanje, pa naj bi prav vedili ceniti in razlagati nove postave, s katerimi so naše pravice dobile veselo oproščenje.

Ti pa, predrago slovensko ljudstvo! ki bivaš v milih okrajinah mile domače nam zemlje, združi se z omikanimi možmi, ki ti podajajo blage hrane za dušno omiko. Segaj po dobrih knjigah, ne le samo po molitvinih bukvah, katerih naj ti ne manjka ne domá ne v cerkvi; ampak segaj tudi po spisih, ki ti pripovedujejo, kako se umno kmetuje, kako se napreduje v obertniji itd., segaj po knjigah, ki ti delajo lepši kratek čas, kakor polič vina v nepotrebi. Vsaka knjiga, ki si jo omisli verl gospodar, predrag je zaklad, in dolgo ostane v premoženji. Ker pa ne more vsega imeti vsaka hiša v soseski, zató naj se tudi v tej zadevi združi več moči: vsaka soseka, ali fara naj osnuje lastno bukvarnico!

Mladenčem pa, katerim je dano, da si nabirajo učenosti, kateri čutijo zmožnosti, da bi lahko kdaj delali v prid domovini, le tem iskreno želimo, da se bogato oskerbé z raznoverstnim znanjem in ukom. Pridno naj se naučé milega maternega jezika, naj se seznanijo s staroslovenščino in s sorodnimi slovanskimi jeziki, da bodejo dika in ponos domovini!

Serčnost veljá! Slovence naj veže ljubezen, edinost in stanovitnost. Bodimo nevtrudni, tudi počasi se pride daleč. Z novim letom pa naj se pomnožé velikodušni darovi za slovensko matico, da bo radostna rojila vse prihodnje čase! — Komur je Bog dal premoženja, naj ne odtega darú domovini, ker le-tej obrodi stoteri blagor, da od leta do leta več prijateljev dobiva družba sv. Mohora!

Malo je teh vošil; ali ako sleherni še dodá iz lastnega serca, če, kar želí iskreno serce, pospešuje delavna roka, ako podpre postavljene stebre slavna nam vlada, potem bode resnemu prizadevanju pomagal Vsemogočni, in s slehernim letom bo rasel blagor Slovencem. Bog daj! Domoljub.

9.

Cvetlica sv. Cirilu in Metodu.

Tavžentkrat cvetlice zale
 Je zbudila že spomlad,
 Kar dve zvezdi zasijale,
 Na zemljó slovanskih trat;
 Zvezdi te sta dva Slovana:
 Svet Ciril in svet Metod,
 Nam aposteljna poslana,
 Podučit slovanski rod.

Mašnikov že več učilo
 Je Slovane tisti čas,
 Pa ni ljudstvo zastopilo
 Ptujega jezika glas.
 Al cvetlice nar bolj krasne
 So v podnebjú rojstvenem,
 In resnice miloglasne
 Le v jeziku maternem.

Hvala vama, brata mila
 Svet Ciril in sv. Metod!
 Da ljubezen je ganila
 Vaji za slovanski rod;
 Kdo izreče glas veselja,
 Ki prešine serca vse,
 Kedar nauki Evangelja
 Po slovansko zadoné?

Teče vama glas slovanski,
 Ko bi rožice sadil;
 Omladi se dūb keršanski,
 Ki je serca prerodil;
 Kedar kneza Rastislava
 Ino ljudstvo kerstita,
 Je stopila mati Slava
 V sveto cerkev Jezusa.

V rajski luči vera sluje,
 Svete čednosti cvetó,
 Zmaga sveti križ — kraljuje,
 Barvan z Jagnjeta kervjó;
 Peli so slovanski sini
 Slavo Večnemu takrat,
 V veri, ljubavi edini,
 Bil Slovan je bratu brat.

Dnevi slave pa minili,
 Plavaj v solzah mi okó!
 Kar so bratje razdvojili
 Jezusovo suknjico; —
 Zdaj v nesreči razkolniže,
 Brate spet zediniti,
 Tretja zvezda nam zasije
 Anton Martin se velí.

Bodite Slovanom mile
 Rodolubja zvezde tri,
 O da venec bi zlatile
 Bratovske edinosti!
 Stojta nam na strani brata,
 Svet Ciril in svet Metod!
 Anton Martin, zarja zlata
 Združi spet slovanski rod!

J. Virk.

Družbin oglasnik.

I. Družbine postave.

(Družba sv. Mohora poterjena od mil. gg. knezoškofa Kerškega
5. junija 1860 in od sv. Očeta papeža obdarovana z obilnimi
odpustki.)

Postave.

§. 1. Namen družbe sv. Mohora je:

Podpirati pobožno, lepo obnašanje in ohranjovati
katoliško vero med slovenskim ljudstvom; v ta namen
se bodo na svitlo dajale in razširjale med Slovenci dobre
katoliške bukve.

§. 2. Kako stopi in se sprejme kdo v to družbo?

Pravico v to bratovščino stopiti ima vsak katoliški
kristjan obojnega spola, vsakega stanú in vsake starosti,
da le dotične dolžnosti spolnovati more in hoče. Sprejme
se pa vsak v to bratovščino s tim, da se pri kakem od
družbinem predstojniku oglasi in se njegovo imé v bra-
terne bukve zapiše.

Kdor se je v to družbo tako sprejel, ostane njen družnik tako dolgo, dokler očitno ne naznani svoje volje, iz družbe stopiti, sam pri kakem predstojniku, ali pa dokler se zavolj zanemare družbinih dolžnost iz bratovščine ne dene.

§. 3. Dolžnosti družnikov:

1. Vsak družnik naj vsak dan moli en „Očenaš“, eno „Češčeno Marijo“ in zraven naj pristavi besede: „Sveti Mohor, prosi Boga za nas“; to naj odmoli v ta namen: da se katoliška vera sploh, posebno pa med slovenskim ljudstvom, ohrani in razširja.

Vsak duhovnik, ki pristopi, naj pa še zraven tega tudi, ako je mogoče, 12. julja, kakor na praznik sv. Mohora, mašuje za vse žive in mertve družnike.

2. Vsak družnik plača tedaj, kedar v družbo stopi in potem vsako leto naprej, en goldinar avstr. veljave, da družba more na svetlo dajati dobrih bukev. Kdor po večkratnem opominjevanju svoje letnine ne plača, se ne bo več imel in štel za družnika; dalje se pa zavoljo tega ne bo več tirjeval ali pa toževal.

3. Vsak družnik se zaveže, da si bo po svoji moči in po svojih okoljščinah prizadeval, naj se dobre bukve med Slovenci razširjajo; vendar ta zaveza ni taka, da bi kdo svojo vest težil in si grehov nakladal, če tega ne dela.

§. 4. Dobički družnikov:

1. Vsak družnik, ako vestno spolnuje pogodbe, postane deležen vseh odpustkov, ki so jih sveti Oče Pij IX. v svojem pismu od 18. maja 1860 podelili in so ti-le;

- a) Popolnoma odpustek na dan, ko kdo v bratovščino stopi, ako se zgrevano spové in sv. rešnjo Telo vredno sprejme.
- b) Popolnoma odpustek za smertno uro vsakemu, ako se zgrevano spové in sv. rešnje Telo vredno prejme, ali pa, če tega storiti ne more, vsaj presladko ime „Jezus“ zgrevano izgovori, ali pa vsaj v sercu pobožno izdihne.
- c) Popolnoma odpustek vsakemu družniku, ako se zgrevano spové in sv. rešnje Telo prejme in na dan svetega Mohora ali pa na eden, kateri si bodi izmed sedem sledečih dni braterno cerkev, ali pa, če je ni, svojo farno cerkev obišče in tam pobožno moli za edinost keršanskih vladarjev, za pokončanje vseh krivover in za povišanje svete katoliške cerkve.
- d) Odpustek sedem let in 280 dni (sedemkrat štirideset dni) štirikrat vsako leto, ako družnik kak vsednji dan ali kako nedeljo braterno cerkev, če pa je ni, kako drugo od škofa poterjeno cerkev, kakor zgorej, obišče in pobožno moli.
- e) Odpustek šestdeset dni, kolikorkrat je družnik pri sveti maši ali pri kakem drugem cerkvenem opravilu v bratarni cerkvi ali kapeli pričujoč; ali pa kolikorkrat kako od škofa poterjeno procesijo ali presveto rešnje Telo, naj se že v procesiji okoli nosi ali kakemu bolniku na dom nese, pobožno spremlja, ali pa, če tega storiti ne more, vsaj tedaj, ko zvon zasliši, en Očenaš in češčena si Marija za rajne družnike odmoli, ali pa slednjič katero si bodi dobro in ljubeznjivo delo stori. Ti odpustki vsi se zamorejo po priprošnji tudi za verne duše v vicah zadobiti.

2. Vsak družnik se udeleži vseh molitev in daritev sv. maš, ki se v namen te družbe opravljajo.

3. Od vsakih bukev, ki jih izda družba, dobi vsak družnik po enem iztisu za svoje plačilo. Kdor pa letnino plača po dvoje, troje itd., dobiva tudi po dvoje, po troje itd. izdanih bukev.

4. Vsak družnik ima pravico, take spise, ki se mu za slovensko ljudstvo potrebni ali koristni dozdevajo, družbenim odbornikom priporočevati, naj jih na svitlo spravijo.

§. 5. Voditev družbe.

1. Kakor cerkvena družba te škofije stoji ta družba vselej pod nadgledstvom knezoškofa Kerškega, in pod vodstvom od ravno tega knezoškofa poterjenega odbora, ktereга si v Celovcu stanujoči družniki izmed sebe izvolijo.

2. Po krajih, kjer so fajmošter družnik, so oni tudi njen predstojnik za svojo faro. Ako pa niso družnik, izvoli družbin odbor koga drugega (ako mogoče kakega dubovnika) za predstojnika. Ta oskerbljuje družbine opravila: on prejema nove družnike, jim izročuje družbine bukve, in pobira in zarajtuje njih letne plačila.

Vodila opravnega reda.

§. 1.

Da doseže družba ali bratovščina sv. Mohora svoj imenitni namen, zato bo izdajala vsako leto:

- a) Dvoje „slovenskih večernic“, namenjenih za preproste kmečke ljudi, ki bodo obsegale mične povesti, čedne pesmice, zanimive obraze iz življenja raznih narodov, mnogotere poduke o natoroznanskih resnicah in druge reči za poduk in kratek čas mladim in starim;
- b) majhen družbin „koledarček“, ki bo zapopal razun navadne pratike imenik častitih družnikov, vse družbine račune in mnogotere krajše nравоpodučne spise za mladost in za odraščene ljudi;
- c) kolikor bodo pripuščale dnarne moči, še kake druge bukve, pri prostemu kmetu v požlabtnovanje ali častiti duhovščini v koristno rabo.

Vsi spisi, ki jih misli družba na svitlo dati, morajo pa v čisti, lahko umevni slovenščini zloženi in po kakem visokočastitem škofijstvu poterjeni biti.

§. 2.

Razpošiljale se bodo družbine bukve trikrat v letu (mesca marca, mesca julija in mesca novembra)*) po tistem potu, po katerem jih vsak družnik prejema želi. Navačno se bo to godilo po vis. čast. dekanijstvih, katerim se bodo bukve za vse družnike v njihovem okraju po pošti pošiljale.

§. 3.

Da si pa družba lože pridobi dobrih bukev in spisov, bo plačevala gg. pisavcem izvirne sestavke po 9 gld. za tiskano polo v majhni obliki, kakor jo kažejo „Večernice“, poslovenjene pa po 6 gld.; če se bodo tiskali na veliki osmerki, jim bo dajala za polo po 3 gld. več. Če pa število družnikov v kakem letu čez 1000 naraste, jim bo za izvirne sestavke po 5, za prestave pa po 3 gld. več plačevala za tiskano polo.

*) Za zdaj, dokler se morajo vozni listi štempljati, samo enkrat v letu.

§. 4.

Imé vsakega družnika se vpiše v družbine ali braterne bukve in se mu pošlje v znamenje njegovega pristopa podoba sv. Mohora. — Kdor se pa hoče za vse žive dni znebiti letnega plačila, plača v družbino matico v kovanem dnarju ali v bankovcih 15 goldinarjev na enkrat ali po 7 gold. 50 kr. vsaj dvakrat v teku enega leta; kdor pa svojega polovičnega plačila v družbino matico pred pretekom ustanovljenega obroka ne dopolni, zgubi pravico do prvega polovičnega plačila. S tim plačilom postane vsakdo dosmertn družnik, ter si pridobi pravico do družbinih bukev za vse žive dni, šolske in farne bukvarnice pa za vse čase svojega obstanka. Ime vsakega dosmertnega družnika se ne vpiše samo v braterne bukve, ampak tudi v matični zapisnik in se mu pošlje v častno znamenje, da se šteje med utemeljitelje družbe sv. Mohora, listina s podobo svetega Mohora, ki jo podpišeta razun vodja in tajnika, vsaj še dva druga odbornika.

§. 5.

Matica je zakladna glavnica ali zakladni kapital, ki se ga nikdo ne sme dotakniti; le obresti iz matičnega denarja in letnina letnih družnikov se smejo obračati v natiskovanje družbinih bukev in za druge družbine potrebe. Naraščala bo pa matica:

- a) po vplačilih dosmertnih družnikov;
- b) po dobrovoljnih darilih;
- c) po darilih tistih gg. pisavcev, ki družbi svoje spise brez plačila prepuščajo; in
- d) po tistih denarjih, ki jih bo vsako leto vergla kupčijska razprodaja družbinih bukev.

§. 6.

Družbine opravila bo oskerbovalo devet v Celovcu bivajočih odbornikov, ki pa morajo letni ali dosmertni udi biti. Skleпали bodo po čezpolovičnici glasov. Eden izmed njih je družbin vodja, eden vodjev namestnik in oskerbnik družbinega premoženja, eden pregledovavec družbinih računov, eden tajnik in vrednik družbinih spisov, ostali pa bodo skerbeli za naglo in natanjčno razpošiljanje družbinih bukev.

§. 7.

Ako bi se družba sv. Mohora iz kakega posebnega vzroka kedaj razvezala, imá vsak živi dosmertni družnik pravico do vloženeplačila; kaj se pa ima z ostalim premoženjem zgoditi, rzsodi z visokim družbinim zavetnikom družbin odbor.

Te vodila se smejo le po dogovoru in po čezpolovičnem dovoljenji vseh živih dosmertnih družnikov prearediti.

V Celovcu 24. junija 1860.

Dr. Val. Müller,

korar in viši šolski ogleda
kot vodja.

And. Einšpieler,

duh. svetov, in katehet na realki
kot vodjev namestnik.

Ant. Janežič,

c. k. učitelj više realke
kot tajnik.

P. Karl Robida,

c. k. gimn. učitelj kot pregledovavec družbinih računov.

Jožef Godina,

c. k. kam. komis., odbornik.

Karl Dürnwirt,

špiritual, odbornik.

Lambert Ferčnik,

mestni kaplan, odbornik.

Krištof Kandut,

stolni kaplan, odbornik.

Gregor Sommer,

c. k. norm. učenik, odbornik.

II. Zavetnik družbe sv. Mohora.

Milóstljivi gospod gospod

Valentin Wiery,

dr. bogoslovja itd. itd., knez in škof Kerške škofije.

III. Imenik dosmertnih udov.

(Po redu njih pristopa.)

1860.

1. Travenščak Pavl, župnik v Leskoven.
2. Einšpieler Andrej, dub, svetovavec in katehet.
3. Radičnik Boštjan, fajmošter v Bilčovsu.
4. Trafenik Franc, kaplan v Št. Paulu.
5. Brencce Janez, duhoven v Podkraju.
6. Sahač Anton, kaplan v Šmartnu.
7. Sterbenc Juri, pravnik na Dunaju.
8. Jaklin Anton, župnik pri sv. Lorencu.
9. Stranjšak Anton, kaplan pri sv. Lorencu.
10. Bartol Jernej, kaplan na Dobrovi.
11. Polič Karl, kaplan v Juniku.
12. Lešnik Jan., fajm. v Št. Marksu († 1862).
13. Dr. Muršec Jožef, prof. v Gradcu.
14. Ozmec Janez, kaplan pri sv. Andrašu.
15. Šket Jožef, kaplan v Št. Mihelu.
16. Sajovec Janez, kaplan pri sv. Križu.